

Πολυτεχνείο Κρήτης

Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής & Διοίκησης

**ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ
ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΣΦΑΛΜΑ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗΣ ΣΕ
ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γεώργιος Ν. Σαχίν

Χανιά, 2012

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ιωάννης Φίλης (Καθηγητής)
Βασίλης Κουικόγλου (Καθηγητής)
Ευάγγελος Γρηγορούδης (Επ. Καθηγητής)

*Η εργασία αυτή αφιερώνεται στους γονείς μου,
σε όσους στάθηκαν δίπλα μου όλα αυτά τα χρόνια
και στη Στέλλα Πρίντζη.*

Περίληψη (Abstract)

Η δημοσκόπηση είναι μια καταγραφή της κοινής γνώμης για ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Η κοινή γνώμη σκιαγραφείται μέσα από τη συλλογή των απόψεων ενός υποσυνόλου του υπό μελέτη πληθυσμού (δείγμα). Στη συνέχεια τα αποτελέσματα αναλύονται και γενικεύονται για το σύνολο του πληθυσμού. Η ακριβής και ορθή γενίκευση των παραπάνω στοιχείων εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τις έννοιες της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας. Η αξιοπιστία μιας έρευνας και η εγκυρότητα των εξαγόμενων αποτελεσμάτων μπορούν να βαλούν υπό την επίδραση ορισμένων παραγόντων (σφάλμα). Στην παρούσα εργασία ερευνούμε την επίδραση ενός από αυτούς τους παράγοντες και συγκεκριμένα του σφάλματος προκατάληψης. Διατυπώνοντας προτάσεις με διαφορετική ορολογία (wording), καταγράφουμε τις απόψεις του δείγματος και στη συνέχεια συσχετίζουμε τα αποτελέσματα με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων. Σκοπός της έρευνας είναι η εξαγωγή συνδέσεων μεταξύ αυτών των διαφοροποιήσεων και των προσωπικών χαρακτηριστικών των υποκειμένων της έρευνας.

Λέξεις Κλειδιά : Σφάλμα Προκατάληψης (Bias), Δημοσκόπηση, Ορολογία, Διατύπωση Ερωτημάτων (Wording)

Περιεχόμενα

	σελ.
Κεφάλαιο 1^ο	
1.1 Εισαγωγή – Στόχοι εργασίας	1
Κεφάλαιο 2^ο	
2.1 Κοινωνικές επιστήμες	2
2.2 Πειραματικές διαδικασίες	2
2.3 Δημοσκοπική έρευνα	5
2.4 Εγκυρότητα – Αξιοπιστία	6
2.5 Παράγοντες αλλοίωσης αποτελεσμάτων	8
2.6 Προκαταλήψεις – Μεροληπτικές τάσεις (Bias)	9
2.7 Διατύπωση ερωτημάτων (Wording)	12
Κεφάλαιο 3^ο	
3.1 Δείγμα	15
3.2 Μέσα συλλογής δεδομένων	19
3.2.1 Περιβάλλον	
3.2.2 Οικονομία – Οικονομική πολιτική	
3.2.3 Πολιτικό σύστημα	
3.2.4 Κοινωνικός ιστός	
3.2.5 Προσωπικά στοιχεία	
3.3 Διαδικασία	24
Κεφάλαιο 4^ο	
4.1 Μονοπαραγοντική ανάλυση (Univariate analysis)	25
4.2 Διπαραγοντική ανάλυση (Bivariate analysis)	28
4.2.1 Περιβάλλον	

4.2.2 Οικονομία – Οικονομική πολιτική

4.2.3 Πολιτικό σύστημα

4.2.4 Κοινωνικός ιστός

Κεφάλαιο 5^ο

5.1 Συμπεράσματα – Σχολιασμός 59

5.2 Μελλοντικές Κατευθύνσεις 65

Βιβλιογραφία

Παράρτημα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Εισαγωγή – Στόχοι εργασίας

Η παρούσα εργασία αναπτύχθηκε στα πλαίσια της απόκτησης του διπλώματος Μηχανικού Παραγωγής & Διοίκησης στο Πολυτεχνείο της Κρήτης. Αποτελεί προσέγγιση ενός προβλήματος που εμφανίζεται κατά την ανάλυση δεδομένων από μία δημοσκόπηση. Η ιδεολογίες, τα πιστεύω αλλά και η κοινωνική θέση του ατόμου μεταβάλλουν την έκφραση απόψεων. Επίσης ένα πολύ σημαντικό στοιχείο στο σχεδιασμό των δημοσκοπήσεων είναι η διατύπωση των ερωτημάτων που ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει. Διαφορετική διατύπωση του ίδιου ερωτήματος μπορεί να αποφέρει διαφορετική απάντηση. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί αποτελεί παράγοντα αλλοίωσης των αποτελεσμάτων και κατά συνέπεια υποβαθμίζει την αξιοπιστία της έρευνας και την εγκυρότητα των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Στην εργασία αυτή θα προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε το πώς διαφορετικά διατυπωμένες, όμοιες ερωτήσεις, επιφέρουν διαφορετικές απαντήσεις. Θεωρούμε πως η διαφοροποίηση αυτή σχετίζεται με το φύλο, την ηλικία, τις απόψεις, την ιδεολογία αλλά και την κοινωνική - οικονομική θέση του ατόμου.

Αρχικά συντάχθηκαν δύο ερωτηματολόγια τα οποία εκτείνονται σε τέσσερις τομείς (περιβάλλον, οικονομία, κοινωνία και πολιτική). Περιλαμβάνουν όμοιες αλλά διαφορετικά διατυπωμένες ερωτήσεις. Επίσης καταγράφουν δημογραφικά χαρακτηριστικά του ερωτώμενου, τις πολιτικές του απόψεις αλλά και την οικονομική του θέση. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από ισομερή αριθμό ατόμων από διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

Στη συνέχεια πραγματοποιείται στατιστική ανάλυση των παραπάνω δεδομένων και εξάγονται συμπεράσματα σχετικά με το ερώτημα που καλούμαστε να απαντήσουμε: Πώς, δηλαδή, η διατύπωση ενός ερωτήματος επηρεάζει την έκφραση απόψεων και πώς αυτή η επίδραση σχετίζεται με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ερωτώμενου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Κοινωνικές επιστήμες

Μέχρι το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι πολιτικοί ερευνητές χρησιμοποιούσαν όλο και πιο πολύπλοκες στατιστικές μεθόδους για τις προβλέψεις τους στην προσπάθεια να κατανοήσουν καλύτερα τις σχέσεις μεταξύ διαφόρων συμπεριφορών. Η χρήση κοινωνικών πειραμάτων ήταν σαφώς περιορισμένη. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο A. Lawrence Lowell, πρωτοπόρος αμερικάνος εκπαιδευτικός, ο οποίος διετέλεσε πρόεδρος του πανεπιστημίου Harvard από το 1909 μέχρι το 1933 συνιστούσε αποστροφή στις μεθόδους των φυσικών επιστημόνων και στη χρήση πειραματικών σχεδίων για την εξαγωγή συμπερασμάτων [10]. Το κλίμα άρχισε να αντιστρέφεται μόλις τη δεκαετία του '80 όταν οι κοινωνικοί επιστήμονες επιχείρησαν να συνδυάσουν την επιστήμη της παραδοσιακής πολιτικής επιστήμης με τις θεωρητικές προσεγγίσεις της ψυχολογίας και της οικονομικής επιστήμης. Η τάση αυτή αναπτύχθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα καθώς οδηγούσε σε προβλέψεις με σαφώς μεγαλύτερη ακρίβεια από την αποκλειστική εφαρμογή των παραδοσιακών μεθόδων της πολιτικής επιστήμης. Οι πειραματικές διαδικασίες κέρδισαν την εμπιστοσύνη των πολιτικών επιστημόνων και έτσι σήμερα τα πειράματα αποτελούν την επικρατέστερη μέθοδο για την εξήγηση και κατανόηση των αιτίων και των συνεπειών της κοινωνικής συμπεριφοράς.

2.2 Πειραματικές διαδικασίες

Οι σύγχρονοι πολιτικοί επιστήμονες χρησιμοποιούν κυρίως τρεις διαφορετικές πειραματικές μεθόδους: το εργαστηριακό πείραμα, την έρευνα αντιπροσωπευτικού δείγματος (δημοσκοπική έρευνα) και την έρευνα πεδίου.

Τα εργαστηριακά πειράματα τοποθετούν το υπό εξέταση κοινό σε κατάλληλες προκαθορισμένες συνθήκες για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τον υπό μελέτη παράγοντα. Κατά τον Zimney [22] το πείραμα αποτελεί μια αντικειμενική παρατήρηση φαινομένων τα οποία έχουν προγραμματιστεί να συμβούν σε μια αυστηρά ελεγχόμενη κατάσταση, όπου ένας ή περισσότεροι παράγοντες διαφοροποιούνται και οι άλλοι παραμένουν σταθεροί. Έτσι, το πείραμα επιτρέπει τον εντοπισμό των σχέσεων μεταξύ αιτίου και αιτιατού.

Ο πλέον βασικός κίνδυνος επηρεασμού των ερευνητικών αποτελεσμάτων κατά την πειραματική διαδικασία απορρέει από τη μεροληψία του ερευνητή. Ο Rosenthal [17], έχει δείξει ότι είναι πολύ πιθανόν ο ερευνητής να μεροληπτήσει πολύ περισσότερο από όσο θα μπορούσε κανείς να φανταστεί. Για το λόγο αυτόν, πρέπει σε κάθε περίπτωση να ακολουθούνται τρεις κανόνες: Πρώτον, η αποδοχή της πιθανότητας να συμβούν σφάλματα. Δεύτερον, ο εντοπισμός των σημείων όπου μπορεί να συντελεστούν τα εν λόγω σφάλματα. Τρίτον, η λήψη κάθε αναγκαίου μέτρου προς αποφυγή τους, ακόμα και αν αυτό σημαίνει ότι θα χρειαστεί πιο πολύπλοκος σχεδιασμός ή πιο προσεκτικός σχεδιασμός σχετικά με τον εξοπλισμό και τη διαδικασία. [22]

Τα εργαστηριακά πειράματα μπορούν μεταξύ άλλων να δώσουν στοιχεία για το σχεδιασμό και την αποτελεσματικότητα κυβερνητικών ή άλλων οργανισμών.

Η δεύτερη πειραματική μέθοδος αφορά τη διεξαγωγή έρευνας σε μεγάλη κλίμακα. Καθώς δε θα ήταν δυνατό να ερωτηθούν όλα τα άτομα μίας χώρας για παράδειγμα, ή το σύνολο του υπό εξέταση πληθυσμού, επιλέγεται ένα υποσύνολο ως αντιπροσωπευτικό δείγμα και εξετάζεται αυτό. Κύριο μέλημα του ερευνητή κατά τη δημοσκοπική έρευνα αποτελεί, κατά συνέπεια, η ορθή δειγματοληψία ώστε να οδηγεί σε όσο το δυνατόν εγκυρότερα άρα και γενικεύσιμα αποτελέσματα, και δευτερευόντως το μέγεθος του δείγματος.

Οι δημοσκοπήσεις, εκτός από τη θεματολογία, διαφέρουν μεταξύ τους σε επίπεδο πολυπλοκότητας, μέγεθος και εύρος ερωτημάτων. Μπορεί να κυμαίνονται από απλές στατιστικές απαριθμήσεις έως μελέτες που αντανακλούν πολυμεταβλητές σχέσεις και αλληλεπιδράσεις.

Η διεξαγωγή έρευνας σε μεγάλη κλίμακα παρουσιάζει ιδιαίτερα ακριβή αποτελέσματα για τη πρόθεση ψήφου των πολιτών και είναι ευρέως διαδεδομένη και απαραίτητη για το σχεδιασμό των πολιτικών εκστρατειών. Επίσης η διεξαγωγή έρευνας ή αλλιώς δημοσκόπηση μπορεί να δώσει σημαντικές πληροφορίες για την στάση των πολιτών απέναντι σε ζητήματα, όταν αυτά εκφράζονται με διαφορετικό τρόπο. Αυτό αποδεικνύεται από την έρευνα των Schuldt, Konrath & Schwarz [19] και σε ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα σύγχρονα ζητήματα, αυτό της Κλιματικής Αλλαγής. Χρησιμοποιώντας διαφορετικούς όρους για να περιγράψουν την ίδια κατάσταση, Κλιματική Αλλαγή, Θέρμανση Κλίματος κατέγραψαν διαφορετικά μοτίβα απαντήσεων σχετικά με την ύπαρξη ή όχι του φαινομένου. Το κυριότερο συμπέρασμα όμως της συγκεκριμένης

έρευνας αφορά τη συσχέτιση της παραπάνω διαφοροποίησης με τις πολιτικές πεποιθήσεις της κάθε υποομάδας ελέγχου. Έδειξαν ότι οι συντηρητικές ή προοδευτικές απόψεις του ατόμου έχουν επίδραση στη στάση και τα συναισθήματα τους απέναντι σε διαφορετικούς όρους και ότι ουσιαστικά οι προκαταλήψεις και οι ιδεολογίες αποτελούν σημαντικό παράγοντα μεταβλητότητας της γνώμης του ατόμου σε ζητήματα τα οποία εκφράζονται με διαφορετικό τρόπο.

Η τρίτη κατηγορία ερευνητικής μεθόδου αναφέρεται στην έρευνα πεδίου (ή έρευνα δράσης). Η έρευνα πεδίου επιχειρεί να κάνει μια πειραματική παρέμβαση στον φυσικό κόσμο. Το δείγμα χωρίζεται σε ομάδες ελέγχου και στη συνέχεια εξετάζονται διαφορετικά ζητήματα ή στρατηγικές ελέγχοντας τη σχετική αποτελεσματικότητα και την αποδοχή τους. Η τελευταία μέθοδος έχει εξαιρετική εφαρμογή σε πραγματικές πολιτικές εκστρατείες ή στην αξιολόγηση μιας προωθούμενης πολιτικής εφαρμογής.

Τα τελευταία χρόνια έχει φανεί ότι η έρευνα πεδίου παρουσιάζει ικανοποιητικά αποτελέσματα στον τομέα της κινητοποίησης ψηφοφόρων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έρευνα των Gerber και Green [6], κατά την οποία πριν από τις εκλογές υπήρξε ειδοποίηση σε πιθανούς ψηφοφόρους είτε μέσω ταχυδρομείου και τηλεφώνου είτε με προσωπική επίσκεψη. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα άτομα που δέχθηκαν προσωπική επίσκεψη είχαν μεγαλύτερη κινητοποίηση σε σχέση με τα άτομα τα οποία δεν ειδοποιήθηκαν μέσω τηλεφώνου ή ταχυδρομείου ή δεν ειδοποιήθηκαν καθόλου.

Στη σύγχρονη πολιτική επιστήμη, οι πειραματικές διαδικασίες έχουν καθιερωθεί ως η πιο αξιόπιστη και κατά συνέπεια, προτιμώμενη μέθοδος ανακάλυψης και εξαγωγής συμπερασμάτων από τους ερευνητές. Ωστόσο παραμένουν σημαντικές προκλήσεις για την περαιτέρω επέκταση των πειραματικών διαδικασιών. Μία από αυτές τις προκλήσεις είναι το γεγονός ότι τα τυπικά πειραματικά υποκείμενα – δείγμα συχνά δεν έχουν την απαιτούμενη εμπειρία για να αποφασίσουν κατά ορθολογικό τρόπο ή με παρόμοιο τρόπο με όσους είναι υπεύθυνοι για την λήψη αποφάσεων. Επίσης τα άτομα που είναι υπεύθυνα για τη λήψη αποφάσεων ή για την υλοποίηση μιας στρατηγικής όπως τα πολιτικά πρόσωπα, νομοθέτες, διοικητικά στελέχη κ.λπ. είναι συνήθως απρόθυμα να συμμετάσχουν σε πειραματικές διαδικασίες. Ένα άλλο μειονέκτημα της εφαρμογής πειραματικών ερευνών σε πολιτικά ζητήματα είναι ότι η συζήτηση ζητημάτων πολιτικού περιεχομένου δεν αφορούν μόνο την εμπειρική εκτίμηση αιτιών και αποτελεσμάτων αλλά και διαφωνίες πάνω σε διαφορετικές αξίες και διαφορετικές πεποιθήσεις. Παρόλα

αυτά πολλά ζητήματα της σύγχρονης πολιτικής ακολουθούν συγκεκριμένη λογική και μπορούν να αναλυθούν επιστημονικά εξάγοντας ασφαλή συμπεράσματα. Απαραίτητη είναι η σωστή εφαρμογή της εκάστοτε διαδικασίας λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω περιορισμούς. Οι πειραματικές διαδικασίες είναι ένα σημαντικό εργαλείο, απαραίτητο στους πολιτικούς ερευνητές αλλά και στην κοινωνία για την κατανόηση των δομών της οργάνωσης της ανθρώπινης κοινωνικής διάταξης [3].

2.3 Δημοσκοπική έρευνα

Η δημοσκόπηση είναι ένας τρόπος έρευνας της κοινής γνώμης για ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Οι δημοσκοπήσεις είναι σχεδιασμένες για να καταγράφουν την κοινή γνώμη μέσα από μία σειρά ερωτήσεων σε ένα υποσύνολο του υπό μελέτη πληθυσμού. Στη συνέχεια τα αποτελέσματα γενικεύονται για το σύνολο του πληθυσμού αναλογικά ή μέσω διαστημάτων εμπιστοσύνης. Η επιτυχία και η ακρίβεια των αποτελεσμάτων μιας δημοσκόπησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη σωστή επιλογή του δείγματος ώστε να είναι αντιπροσωπευτικό του υπό μελέτη πληθυσμού, από το μέγεθος του δείγματος και από την ειλικρίνεια των ερωτώμενων.

Οι δημοσκοπήσεις μπορούν να διεξαχθούν με τη μορφή ερωτηματολογίου, προσωπικής συνέντευξης, τηλεφωνικής συνέντευξης αλλά και μέσω ψηφοφορίας. Με τη μέθοδο της ψηφοφορίας σε επιλεγμένα εκλογικά κέντρα εξάγονται και τα πρώτα αποτελέσματα σε πολιτικές εκλογές (exit polls) τα οποία προσεγγίζουν με ακρίβεια τα πραγματικά αποτελέσματα των εκλογών.

Η πρώτη γνωστή δημοσκόπηση πραγματοποιήθηκε από την εφημερίδα Harrisburg Pennsylvanian το 1824 για τις προεδρικές εκλογές στις Η.Π.Α. Η έρευνα προέβλεψε σωστά την επικράτηση του Andrew Jackson έναντι του John Quincy Adams. Από τότε οι δημοσκοπήσεις για πολιτικά ζητήματα σταδιακά έγιναν πιο δημοφιλείς ενώ σήμερα αποτελούν σημαντικό εργαλείο για το σχεδιασμό των προεκλογικών στρατηγικών των κομμάτων και των πολιτικών σε παγκόσμιο επίπεδο [1]. Η λανθασμένη επιλογή του δείγματος μπορεί να αποτελέσει παράγοντα αποτυχίας της έρευνας και να οδηγήσει σε λανθασμένα αποτελέσματα. Το 1916 το περιοδικό Literary Digest είχε 2.3 εκατομμύρια αναγνώστες και ήταν ένα από τα πιο διαδεδομένα αναγνώσματα στις Η.Π.Α. Πριν τις προεδρικές εκλογές του 1916 πραγματοποίησε έρευνα ανάμεσα στους

αναγνώστες του προβλέποντας επικράτηση του Alf Landon έναντι του Franklin Roosevelt. Την ίδια περίοδο ο George Gallup επικεντρώνοντας την έρευνα του σε πολύ μικρότερο δείγμα από αυτό του Literary Digest κατέληξε σε νίκη του Roosevelt. Το αποτέλεσμα φυσικά δικαίωσε τον Gallup και σταδιακά οδήγησε στο κλείσιμο του Literary Digest. Αυτό που δεν κατάφεραν να διαγνώσουν σωστά οι συντάκτες του Literary Digest είναι ότι οι αναγνώστες του περιοδικού ήταν κατά κύριο λόγο προνομιούχοι Αμερικάνοι, οι οποίοι ήταν κυρίως Ρεπουμπλικάνοι, και κατά συνέπεια το δείγμα της έρευνας δεν ήταν αντιπροσωπευτικό. Αντιθέτως ο G. Gallup, επιλέγοντας ένα σαφώς μικρότερο αλλά αντιπροσωπευτικό δείγμα από διάφορες κοινωνικές τάξεις, μπόρεσε να εξάγει ακριβή πρόβλεψη [11]. Το ιστορικό αυτό γεγονός δείχνει ότι η λανθασμένη και μεροληπτική επιλογή δείγματος οδηγεί σε αποτυχία της έρευνας.

2.4 Εγκυρότητα – Αξιοπιστία

Μία έρευνα δημοσκόπησης πρέπει να οδηγεί σε έγκυρα αποτελέσματα μέσα από ένα αξιόπιστο μοντέλο και αξιόπιστα όργανα μέτρησης. Παρακάτω αναλύονται οι έννοιες της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας.

Εγκυρότητα

Έπειτα από την επιλογή του μοντέλου που θα χρησιμοποιηθεί και την κατασκευή των αντίστοιχων οργάνων μέτρησης – ερωτηματολογίων είναι απαραίτητο να εξεταστεί κατά πόσο το όργανο αυτό είναι κατάλληλο για επιστημονική χρήση και κατά πόσο μπορεί να οδηγήσει σε αξιόπιστα συμπεράσματα. Ο βαθμός εγκυρότητας ενός οργάνου μέτρησης δείχνει κατά πόσο το συγκεκριμένο όργανο επιτελεί την εργασία για την οποία σχεδιάστηκε. Έτσι μπορούμε να πούμε ότι η εγκυρότητα δεν χαρακτηρίζει το ίδιο το όργανο μέτρησης αλλά το όργανο μέτρησης σε συγκεκριμένη χρήση [13].

Εγκυρότητα πρόβλεψης (forecast validity)

Έρευνες που αφορούν προβλέψεις αναφέρονται σε λειτουργικές σχέσεις μεταξύ των εργαλείων πρόβλεψης και διαφόρων γεγονότων. Τα όργανα πρόβλεψης αποτελούν την ανεξάρτητη μεταβλητή της έρευνας, το κριτήριο δηλαδή, με βάση το οποίο εξετάζονται οι υπό μελέτη παράγοντες (εξαρτημένες μεταβλητές). Η εγκυρότητα της

έρευνας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη συσχέτιση μεταξύ του κριτηρίου και των εξαρτημένων μεταβλητών. Υψηλός βαθμός συσχέτισης οδηγεί σε αξιόπιστα αποτελέσματα. Η εγκυρότητα της πρόβλεψης εξασφαλίζεται με ανάλυση της συσχέτισης μεταξύ εξαρτημένων – ανεξάρτητων μεταβλητών και με πολυδιάστατη ανάλυση δεδομένων [13].

Εγκυρότητα περιεχομένων δεδομένων (content validity)

Στις περισσότερες έρευνες δημοσκοπήσεων η εγκυρότητα εξαρτάται από την ποσοτική και ποιοτική επάρκεια του δείγματος. Η ποσοτική και ποιοτική επάρκεια του δείγματος καθιστά το δείγμα αντιπροσωπευτικό και κατά συνέπεια εξασφαλίζεται η εγκυρότητα των εξαγόμενων συμπερασμάτων. Εκτός από την σωστή επιλογή του δείγματος, απαραίτητη για την εξασφάλιση υψηλού βαθμού εγκυρότητας είναι και η σωστή σχεδίαση των οργάνων μέτρησης ώστε τα αποτελέσματα που θα προκύψουν να καλύπτουν το μέγιστο δυνατό φάσμα και να είναι αντιπροσωπευτικά και έγκυρα [13].

Εγκυρότητα εννοιολογικής δομής (construct validity)

Η εγκυρότητα δομής αφορά τις λειτουργικές σχέσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων μεταβλητών. Εξετάζει το βαθμό στον οποίο μια κλίμακα μέτρησης μετρά ακριβώς την έννοια που έχουμε ορίσει ότι μετράει. Κάθε μεταβλητή πρέπει να εξετάζει ακριβώς αυτό για το οποίο σχεδιάστηκε. Για την εξασφάλιση υψηλού βαθμού εγκυρότητας στη δομή της έρευνας πρέπει οι μεταβλητές να μην είναι αόριστες αλλά συγκεκριμένες στο στόχο τους [13].

Αξιοπιστία

Η αξιοπιστία ενός οργάνου μέτρησης αφορά τη σταθερότητα με την οποία η κλίμακα μέτρησης μετράει αυτό που έχει σχεδιαστεί να μετράει. Η αξιοπιστία αναφέρεται στα αποτελέσματα της μέτρησης και όχι στην κλίμακα καθαυτή. Αυτό σημαίνει ότι η αξιοπιστία επηρεάζεται από τα υποκείμενα της έρευνας και από το πρωτόκολλο της μέτρησης. Συνεπώς μια κλίμακα μπορεί να είναι αξιόπιστη σε ένα χώρο εφαρμογής και αναξιόπιστη σε ένα άλλο [2].

Αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας (internal consistency)

Η αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας αναφέρεται στην ομοιογένεια των ερωτήσεων της κλίμακας [2].

Αξιοπιστία επαναληπτικών μετρήσεων (test – retest)

Εφαρμόζοντας την κλίμακα περισσότερο από μία φορά στα ίδια άτομα κάτω από τις ίδιες συνθήκες και συσχετίζοντας τις μετρήσεις αξιολογούμε τη σταθερότητα των απαντήσεων [2].

Αξιοπιστία εναλλακτικών τύπων (alternative forms reliability)

Στην περίπτωση που εφαρμόζουμε δύο εναλλακτικούς τύπους της ίδιας κλίμακας, συσχετίζουμε τις μετρήσεις και αξιολογούμε την σταθερότητα των δύο εναλλακτικών τύπων [2].

Αξιοπιστία των ημίκλαστων (split-half reliability)

Η αξιοπιστία των ημίκλαστων αναφέρεται στο διαχωρισμό της κλίμακας σε δύο ίσα μέρη, βαθμολογώντας τις αντίστοιχες μετρήσεις ξεχωριστά και στη συνέχεια συσχετίζουμε τις δύο μετρήσεις [2].

2.5 Παράγοντες αλλοίωσης αποτελεσμάτων

Η αξιοπιστία μιας έρευνας δημοσκόπησης εξαρτάται από το κατά πόσο η έρευνα είναι σωστά σχεδιασμένη ώστε οι μεταβολές που παρατηρούνται στις εξαρτημένες μεταβλητές να οφείλονται αποκλειστικά στις ανεξάρτητες μεταβλητές. Στην παρούσα έρευνα εξαρτημένες μεταβλητές είναι οι απαντήσεις στις ερωτήσεις ενώ ανεξάρτητες μεταβλητές θεωρούμε τις υποκατηγορίες των ερωτηθέντων ανάλογα με τα προσωπικά τους στοιχεία.

Οι κυριότεροι κίνδυνοι που απειλούν την αξιοπιστία μιας έρευνας είναι οι εξής:

- *Ιστορία – Ιστορικό ερευνητικής διαδικασίας*
Ο κίνδυνος αυτός παράγεται όταν τα αντικείμενα της έρευνας δεν εκτίθενται στις ίδιες συνθήκες. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι όταν διεξάγονται ερευνητικές διαδικασίες σε διαφορετικές ασυσχέτιστες ομάδες ατόμων, διαφορετικούς γεωγραφικούς χώρους και γενικότερα διαφορετικές συνθήκες.
- *Ωριμότητα*
Ο κίνδυνος αυτός έγκειται σε διαφοροποιήσεις που παρουσιάζονται όταν η έρευνα πραγματοποιείται σε ανόμοιες χρονικές περιόδους.

- *Προηγούμενες Έρευνες*
Περιπτώσεις στις οποίες έχουν πραγματοποιηθεί προηγούμενες έρευνες για το ίδιο ζήτημα και ο ερευνητής είναι προκατειλημμένος για το αποτέλεσμα, εγκυμονούν σημαντικό κίνδυνο για την αξιοπιστία των εξαγόμενων συμπερασμάτων.
- *Χρήση οργάνων μέτρησης*
Ο κίνδυνος αυτός αφορά χρήση ακατάλληλων ή κακώς κατασκευασμένων ερωτηματολογίων, χρήση διαφορετικών ερωτηματολογίων που οδηγούν σε λανθασμένα μη συγκρίσιμα αποτελέσματα, ακόμη και σε έλλειψη αντικειμενικότητας ή απειρία του ερευνητή.
- *Διαδικασίες επιλογής αντικειμένων της έρευνας*
Η λανθασμένη επιλογή του δείγματος μπορεί να βλάψει σημαντικά την αξιοπιστία της έρευνας. Για να είναι αξιόπιστη μια έρευνα θα πρέπει να χρησιμοποιεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα, όπου κάθε στοιχείο του να έχει τις ίδιες πιθανότητες να επιλεγεί σε σχέση με ένα οποιοδήποτε άλλο και να μην προϋπάρχει κάτι που να το διαφοροποιεί. Η σωστή επιλογή αντιπροσωπευτικού δείγματος προφυλάσσει την αξιοπιστία και από τον κίνδυνο της παλινδρόμησης, δηλαδή την λανθασμένη επιλογή στοιχείων που παρουσιάζουν ακραίες τιμές.
- *Προκαταλήψεις – Μεροληπτικές Τάσεις*
Στις δημοσκοπήσεις με τον όρο προκατάληψη εννοούμε μία τάση στο δείγμα να υπερεκτιμά ή να υποτιμά μία συγκεκριμένη παράμετρο του υπό μελέτη πληθυσμού.

Στη συγκεκριμένη έρευνα ο κυριότερος κίνδυνος αλλοίωσης των αποτελεσμάτων αφορά τη διαδικασία επιλογής των αντικειμένων της έρευνας.

2.6 Προκαταλήψεις – Μεροληπτικές τάσεις (Bias)

Κάθε έρευνα δημοσκόπησης υπόκειται σε σφάλμα του δείγματος. Το σφάλμα αυτό αντανακλά τον τυχαίο παράγοντα και την αβεβαιότητα από την επιλογή ενός τυχαίου υποσυνόλου – δείγματος. Η αβεβαιότητα αυτή εκφράζεται με τον όρο *περιθώριο στατιστικού σφάλματος*, που σχετίζεται με το μέγεθος του διαστήματος εμπιστοσύνης και

κατά συνέπεια με το μέγεθος του δείγματος. Συνεπώς μεγαλύτερο δείγμα εξασφαλίζει μικρότερο περιθώριο στατιστικού σφάλματος.

Προκατάληψη μη-απαντήσεων (non-response bias)

Σε ορισμένες περιπτώσεις το δείγμα που χρησιμοποιείται ενδέχεται να μην είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού, εξαιτίας του γεγονότος ότι τα χαρακτηριστικά των ατόμων που δέχθηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα μπορεί να διαφέρουν σημαντικά από εκείνα των ατόμων που αρνήθηκαν να πάρουν μέρος. Εάν λοιπόν τα άτομα που για κάποιο λόγο αρνούνται να συμμετάσχουν ή δεν είναι εξαρχής δυνατόν να προσεγγιστούν, παρουσιάζουν τα ίδια χαρακτηριστικά με εκείνα που συμμετέχουν τελικά στην ερευνητική διαδικασία, τότε το τελικό αποτέλεσμα θα είναι ελεύθερο του σφάλματος προκατάληψης. Στην περίπτωση, αντίθετα, που οι δύο ομάδες διαφέρουν σημαντικά στις απόψεις και τα χαρακτηριστικά, έχουμε σφάλμα προκατάληψης στα τελικά ευρήματα της μελέτης. Σε αυτήν την περίπτωση, το σφάλμα δε μειώνεται με τη λήψη μεγαλύτερου δείγματος, καθώς λαμβάνοντας μεγαλύτερο δείγμα απλώς επαναλαμβάνουμε το ίδιο σφάλμα σε μεγαλύτερη κλίμακα [9].

Σφάλμα κάλυψης (coverage bias)

Μια ακόμη πηγή σφάλματος είναι η χρήση μη αντιπροσωπευτικού δείγματος ως αποτέλεσμα της υιοθέτησης εσφαλμένης μεθοδολογίας, όπως στην περίπτωση της προαναφερθείσας έρευνας του Literary Digest. Για παράδειγμα, η χρήση δείγματος που συγκεντρώνεται αποκλειστικά μέσω διαδικτυακής συμπλήρωσης ερωτηματολογίων, ενδέχεται να βάλει την αντιπροσωπευτικότητα της δειγματοληψίας καθώς δεν είναι το ίδιο διαδεδομένη η χρήση του διαδικτύου σε όλες τις κοινωνικές, οικονομικές ή ακόμα και ηλικιακές ομάδες του πληθυσμού, με αποτέλεσμα να μην εκπροσωπούνται όλες στη μελέτη και τα αποτελέσματα να μην είναι γενικεύσιμα.

Προκατάληψη απαντήσεων (response bias)

Τα αποτελέσματα μίας μελέτης είναι δυνατόν να τεθούν σε κίνδυνο όταν οι απαντήσεις που δίνονται από τους συμμετέχοντες δεν ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους απόψεις και πεποιθήσεις. Αυτή η αναντιστοιχία ενδέχεται να οφείλεται σε «κακή» κατασκευή του ερευνητικού εργαλείου. Μπορεί να συμβαίνει κάποιες φορές με στόχο την εξαγωγή κατευθυνόμενων αποτελεσμάτων, αλλά στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οφείλεται στο σχεδιασμό, την έκφραση και τη σειρά εμφάνισης των ερωτημάτων.

Επιπροσθέτως, η προκατάληψη απαντήσεων σχετίζεται με την αντίδραση των ίδιων των συμμετεχόντων στην έρευνα: έχουμε την περίπτωση του σετ απαντήσεων (response set) και την περίπτωση του στυλ απαντήσεων (response style).

Το φαινόμενο του response set bias αναφέρεται στη συστηματική επιλογή απαντήσεων με στόχο την παρουσίαση του εαυτού υπό ένα συγκεκριμένο πρίσμα, χωρίς αυτό να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Ορισμένοι, λοιπόν, συμμετέχοντες ενδέχεται να προσπαθούν συνειδητά και εσκεμμένα να χειραγωγήσουν το αποτέλεσμα των απαντήσεών τους, υποστηρίζοντας επί παραδείγματι μία σαφώς πιο ακραία θέση από ότι στην πραγματικότητα, προκειμένου να ενδυναμώσουν τη θέση τους. Άλλοι, απαντούν με τρόπο απερίσκεπτο και βιαστικό θέλοντας να επιταχύνουν την όλη διαδικασία. Επιπλέον, σε κάποιες περιπτώσεις ενδέχεται το άτομο να αποφεύγει συστηματικά να αποκρίνεται με ειλικρίνεια σε ορισμένες ερωτήσεις, προκειμένου να μην αντιταθεί στις νόρμες, τα ήθη, τα έθιμα ή τις κοινωνικές επιταγές του τόπου στον οποίο ζει, δίνοντας μια κοινωνικά «ανεπιθύμητη» ή «λανθασμένη» απάντηση [4]. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων ερωτήσεων είναι αυτές που αναφέρονται σε θέματα όπως ο ρατσισμός ή ο σεξισμός. Προκρινόμενου να απαντήσει σύμφωνα με τον παραπάνω τρόπο, το άτομο κατασκευάζει ένα νοερό «ιδανικό προφίλ» και προσπαθεί να απαντήσει σε συνάφεια με αυτό. Η προκατάληψη απαντήσεων λοιπόν είναι προκατάληψη που αναφέρεται στο περιεχόμενο (content-dependent): ο συμμετέχων συστηματικά αλλοιώνει τις απαντήσεις του εν συναρτήσει του περιεχόμενου κάθε ερωτήματος.

Αναφορικά τώρα με τη μεροληψία του στυλ απαντήσεων, έγκειται στην απάντηση του συνόλου του ερωτηματολογίου βάσει ενός μοτίβου ή μίας στρατηγικής. Πολύ συνήθης στρατηγική, για παράδειγμα, αποτελεί η τυχαία επιλογή απάντησης σε test ικανοτήτων όταν το άτομο δε γνωρίζει τη σωστή λύση. Άλλες στρατηγικές μπορεί να είναι η συμφωνία με κάθε δήλωση ανεξαρτήτως περιεχομένου (acquiescence) και η αποφυγή της επιλογής των ακραίων τιμών απάντησης όπως λ.χ. το «Διαφωνώ κάθετα» (central tendency). Σε αντίθεση, τέλος, με τη μεροληψία του σετ απαντήσεων, η μεροληψία του στυλ απαντήσεων δεν αναφέρεται στο περιεχόμενο (content-free bias). [5]

Σφάλμα διατύπωσης ερωτημάτων (wording bias)

Είναι πλέον ευρέως γνωστό ότι η διατύπωση των ερωτημάτων, η σειρά εμφάνισής τους, καθώς και ο αριθμός και ο τύπος των διαθέσιμων επιλογών σε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής επιδρούν εξαιρετικά στα αποτελέσματα μιας έρευνας.

Για παράδειγμα, το κοινό είναι περισσότερο πιθανό να υποστηρίξει με τις απαντήσεις του έναν υποψήφιο που χαρακτηρίζεται ως «φαβορί», παρά κάποιον που δε λαμβάνει ανάλογο χαρακτηρισμό. Σε ορισμένα ζητήματα, κυρίως κοινωνικά ή πολιτικά ευαίσθητα, η ανόμοια διατύπωση όμοιων ερωτημάτων σε διαφορετικές έρευνες (ή ακόμα και εντός της ίδιας) καταλήγει στην εξαγωγή εξαιρετικά διαφοροποιημένων αποτελεσμάτων, κάτι που μαρτυρά τη σπουδαιότητα του εν λόγω παράγοντα.

2.7 Διατύπωση ερωτημάτων

Είναι πλέον σαφές ότι σε έρευνες και μελέτες κοινής γνώμης συχνά εκφράζεται σκεπτικισμός αναφορικά με το ποια θέματα είναι αντικειμενικά αποδεκτά ή όχι. Ο σκεπτικισμός αυτός βασίζεται κατά κύριο λόγο σε προκαταλήψεις οι οποίες έχουν αναπτυχθεί από διάφορους παράγοντες. Τέτοιοι παράγοντες μπορεί να είναι το περιβάλλον στο οποίο διεξάγεται η έρευνα, η οικονομική κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο αλλά και οι πολιτικοκοινωνικές πεποιθήσεις. Όλοι οι παραπάνω παράγοντες διαμορφώνουν την άποψη ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου για τα αίτια και τα αποτελέσματα ενός ζητήματος και κατά συνέπεια επηρεάζουν τη στάση του ως προς αυτό. Επίσης σημαντικό ρόλο έχει η έκθεση και η εμπιστοσύνη στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Ο λόγος για τον οποίο απασχολεί το εν λόγω ζήτημα την ερευνητική κοινότητα, είναι ότι εύλογη και νευραλγικής σημασίας επιδίωξη του ερευνητή αποτελεί η εξαγωγή όσο το δυνατό εγκυρότερων και πιο αξιόπιστων ευρημάτων τα οποία μπορούν να γενικευθούν στον υπό μελέτη πληθυσμό. Επειδή συχνά παρουσιάζεται η ανάγκη μελέτης τέτοιων «μη ευρέως αποδεκτών» ή «ευαίσθητων» ζητημάτων είτε ως αυτοτελή ερευνητικά σχέδια είτε ως επιμέρους πτυχές άλλων ερευνών, ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει αυτά να παρουσιάζονται στα υποκείμενα της έρευνας έχει μελετηθεί διεξοδικά. Οι πρώτες μελέτες αναφορικά με το ζήτημα της διατύπωσης των ερωτημάτων και της σειράς εμφάνισής τους πραγματοποιήθηκαν στις Η.Π.Α. στις αρχές της δεκαετίας του '70. Χαρακτηριστική είναι η μελέτη της Elisabeth Noelle-Neumann, σύμφωνα με την οποία τόσο η χρησιμοποιηθείσα ορολογία όσο και η σειρά διατύπωσης των ερωτημάτων επηρεάζουν σε εξαιρετικό βαθμό το αποτέλεσμα μιας έρευνας. [12]

Η σειρά εμφάνισης των ερωτημάτων έχει μεγάλη σημασία καθώς το υποκείμενο εύκολα (και εύλογα) επηρεάζεται στην απάντηση επόμενων ερωτημάτων από τα γνωστικά σχήματα, τις γνωστικές διεργασίες αλλά και τη συναισθηματική φόρτιση που

δημιουργούνται από τα προηγθέντα. Όπως είναι φυσικό, αυτή η μεταβίβαση επιδρά ζημιογόνα στην εγκυρότητα και την αξιοπιστία του τελικού αποτελέσματος.

Η Noelle-Neumann παρουσιάζει ένα απλό αλλά χαρακτηριστικό παράδειγμα του εν λόγω σφάλματος μεροληψίας: Στους συμμετέχοντες σε μία μελέτη, παρουσιάστηκαν κάρτες με ερωτήματα αναφορικά με τα χαρακτηριστικά ορμισμένων τροφίμων. Μία από τις κάρτες περιελάμβανε και κάποια πληροφορία για τη Γερμανία. Όταν η εν λόγω κάρτα εμφανίστηκε πριν το άτομο ερωτηθεί για τη χώρα προέλευσης δύο τροφίμων, το 30% και 48% των συμμετεχόντων απάντησε (εσφαλμένο) πως αυτή ήταν η Γερμανία, ενώ όταν η εν λόγω κάρτα εμφανίστηκε εκ των υστέρων, τα ίδια ποσοστά ήταν 24% και 39%. [12]

Εξαιρετικά σημαντικής σημασίας είναι η θέση εμφάνισης των ερωτήσεων δημογραφικού/προσωπικού περιεχομένου. Πλήθος μελετών έχει καταδείξει πως αυτού του είδους τα ερωτήματα πρέπει να εμφανίζονται στο τέλος της μπαταρίας ερωτηματολογίων [14], [24]. Σε διαφορετική περίπτωση το υποκείμενο ενδέχεται να αισθανθεί πιο ευάλωτο και εκτεθειμένο και να μην απαντήσει με ειλικρίνεια, ειδικά σε ερωτήσεις που άπτονται ευαίσθητων ζητημάτων ή θεμάτων που περιλαμβάνουν ακραίες ή μη αποδεκτές κοινωνικά επιλογές, καθώς είναι πιθανόν να εγερθούν αισθήματα άγχους και να ενεργοποιηθούν αμυντικοί μηχανισμοί. Είθισται, μάλιστα, ερωτήματα που αφορούν το εισόδημα και την πολιτική τοποθέτηση του ατόμου να είναι τα τελευταία που παρουσιάζονται. Όταν οι προσωπικού περιεχομένου ερωτήσεις παρουσιάζονται στο τέλος, το άτομο έχει ήδη απαντήσει ανεπηρέαστο, με αποτέλεσμα να μη βάλλεται η αξιοπιστία και εγκυρότητα των αποτελεσμάτων της μελέτης.

Αναφορικά με τη διατύπωση των ερωτημάτων, τα αποτελέσματα ερευνών καταδεικνύουν ότι η χρήση ακραίων θέσεων, έντονων χαρακτηρισμών και «τρομακτικών» όρων, διπλών αρνήσεων και διαφορούμενων εννοιών, οδηγεί σε διαφοροποίηση των ερευνητικών πορισμάτων [11], [23]. Αυτό σύμφωνα με τους Krosnick & Schuman [8] ισχύει κυρίως για ερωτήματα που άπτονται σχετικά απλών ζητημάτων, καθώς όσο πιο βασική και κυρίαρχη είναι μία θέση στην προσωπικότητα του ατόμου, τόσο λιγότερο επηρεάζεται η απάντηση του υποκειμένου από τη διατύπωση του ερωτήματος.

Στην έρευνα των Villar & Krosnick [20] παρουσιάζεται ένα απόσπασμα του υπομνήματος του Frank Luntz προς το Κόμμα των Ρεπουμπλικάνων το 2002 που αναφέρεται στην αναγκαιότητα της χρήσης του όρου «κλιματική αλλαγή» αντί του όρου

«υπερθέρμανση του πλανήτη», καθώς σε αντίθεση με τον δεύτερο που έχει έντονη αρνητική χροιά και «τρομακτικές» προεκτάσεις, ο πρώτος φαντάζει ως μια περισσότερο ελεγχόμενη κατάσταση, παρότι και οι δύο αναφέρονται στο ίδιο ακριβώς φαινόμενο. Οι Villar & Krosnick καταλήγουν πως η διαφοροποίηση στη διατύπωση οδηγεί μεν σε κάποια διαφοροποίηση στις απαντήσεις των ερωτηθέντων, η οποία όμως δεν είναι στατιστικώς σημαντική. Αυτό που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι η συσχέτιση της διαφοροποίησης με τις πολιτικές πεποιθήσεις: είναι σαφώς εντονότερη στους Συντηρητικούς, λιγότερο στους Δημοκράτες και αμελητέα στους Ανεξάρτητους.

Αναφορικά με τους τρόπους αποφυγής του σφάλματος διατύπωσης, οι πλέον διαδεδομένες μέθοδοι αναφέρονται τόσο στο σχεδιασμό των ερωτηματολογίων όσο και στη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων.

Σχετικά με το σχεδιασμό, ένας τρόπος αποφυγής του σφάλματος είναι η χρήση πληθώρας ερωτημάτων που να καλύπτουν κάθε πτυχή του υπό μελέτη ζητήματος. Ένας ακόμη εξαιρετικά σημαντικός παράγοντας που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι η ίδια έκφραση του ερωτήματος: διαφορετική απάντηση θα λάβει το ίδιο ερώτημα ανάλογα με το αν έχει θετική ή αρνητική χροιά, αν περιλαμβάνει ή όχι πολιτικά ορθή ορολογία, ή ακραίους χαρακτηρισμούς. Τέλος, η σειρά των ερωτημάτων είναι ένας παράγοντας που οφείλει ο ερευνητής να λαμβάνει σοβαρά υπόψιν: πρέπει να αποφεύγεται η τοποθέτηση σε κοντινές θέσεις ερωτημάτων που μπορούν, ακόμα και εάν αναφέρονται σε διαφορετικά ζητήματα, να επηρεάζουν την απάντηση άλλων.

Αναφορικά με τη στατιστική επεξεργασία, για την αποφυγή του εν λόγω σφάλματος απαιτείται η χρήση ψυχομετρικών τεχνικών που συνθέτουν και συσχετίζουν τις απαντήσεις σχηματίζοντας ένα μικρό αριθμό αξιόπιστων παραγόντων, ανιχνεύοντας τις μη αντιπροσωπευτικές και αξιόπιστες ερωτήσεις.

Στην παρούσα μελέτη, στην προσπάθεια να καταγράψουμε αυτό το σκεπτικισμό και να αναλύσουμε τις προκαταλήψεις χρησιμοποιούμε διαφορετικούς όρους, για να περιγράψουμε την ίδια κατάσταση ή έννοια. Όπως θα δείξουμε, διαφορετικοί όροι ευαισθητοποιούν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες καθοδηγώντας τες σε απαντήσεις διαφορετικές από το αναμενόμενο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Μεθοδολογία Πειραματικής Διαδικασίας

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί έρευνα δημοσκόπησης, δηλαδή εξετάζουμε πως κατανέμονται τα στοιχεία ενός συνόλου στα επίπεδα κάποιων μεταβλητών. Η διαφορά με άλλα είδη έρευνας είναι ότι γίνεται απευθείας μέτρηση – καταγραφή των μεταβλητών και όχι συσχέτιση μεταβλητών. Κύριο εργαλείο για τη διεξαγωγή μιας έρευνας δημοσκόπησης είναι το ερωτηματολόγιο.

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα του ερωτηματολογίου είναι:

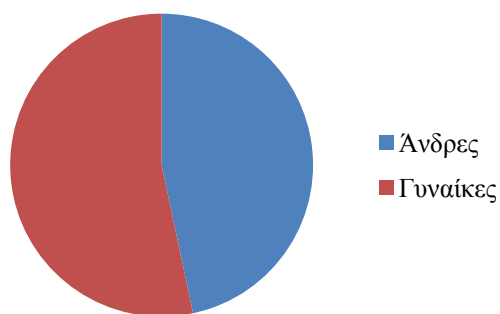
- Η μείωση του κόστους και του χρόνου διεξαγωγής της έρευνας
- Η απλότητα στη χρήση τους
- Η ταυτόχρονη εξέταση μεγάλου αριθμού ατόμων
- Κάθε εξεταζόμενος απαντά στις ίδιες ερωτήσεις [5]

3.1 Δείγμα

Στην ενότητα αυτήν παρουσιάζεται και αναλύεται το προφίλ του δείγματος στη συγκεκριμένη έρευνα.

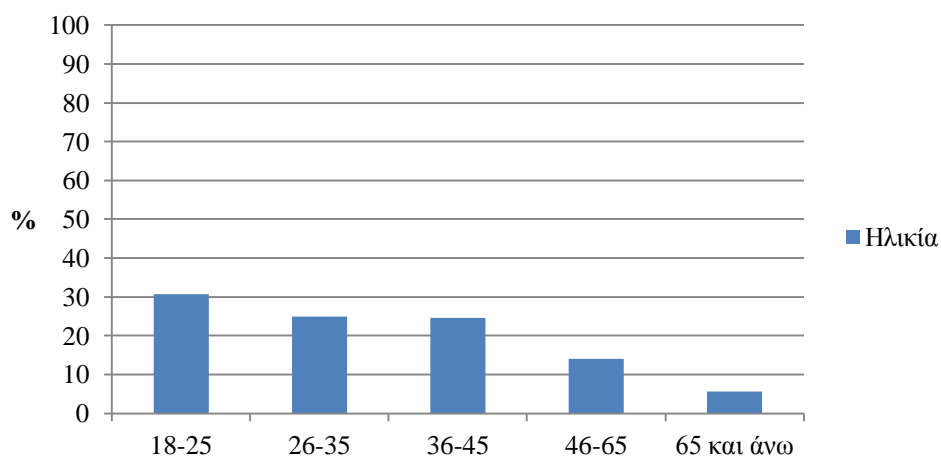
Το μέγεθος του δείγματος στην παρούσα έρευνα ήταν 300 άτομα κατανεμημένα σε δύο πειραματικές ομάδες των 150 ατόμων. Η αναλογία ανδρών γυναικών κυμάνθηκε σε παρόμοια επίπεδα στις δύο πειραματικές ομάδες. Συγκεκριμένα στην πρώτη ομάδα το 46% ήταν άνδρες και το 57% γυναίκες ενώ στην δεύτερη ομάδα τα ποσοστά κυμάνθηκαν σε 48% και 52% αντίστοιχα. Συνολικά, άνδρες συμμετείχαν κατά 46,6 % και γυναίκες κατά 53,3 % όπως φαίνεται στο Γράφημα 3.1.1.

Γράφημα 3.1.1. Φύλο.

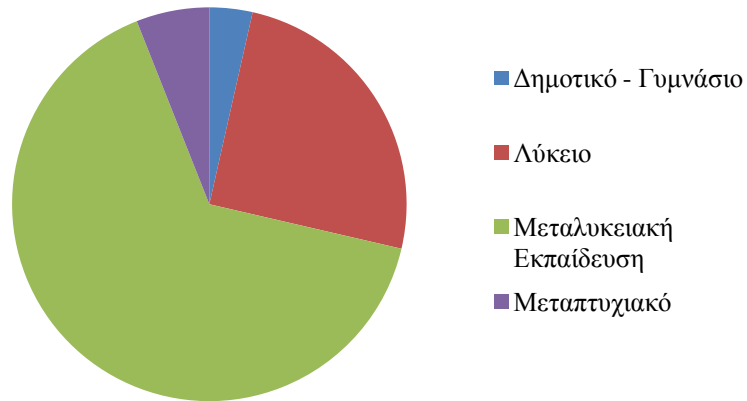
Όσον αφορά την ηλικία των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα η μικρότερη ηλικιακή κατηγορία ήταν 18 - 25 ετών, και η μεγαλύτερη 65+ ετών ενώ τα ποσοστά κυμάνθηκαν σε παρόμοια επίπεδα στις 2 πειραματικές ομάδες. (Γράφημα 3.1.2)

Γράφημα 3.1.2. Ηλικία.

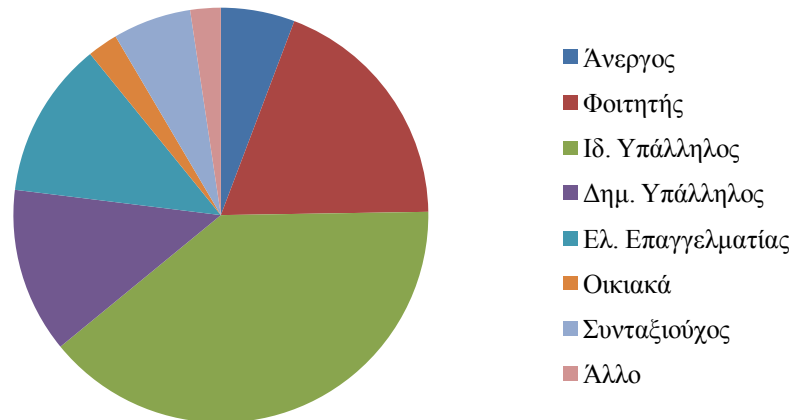
Το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος κρίνεται ιδιαίτερα υψηλό καθώς το 61,6% εμφανίζεται να κατέχει κάποιον τίτλο μεταλυκειακής εκπαίδευσης ενώ μόνο το 3,3% δεν έχει απολυτήριο λυκείου. (Γράφημα 3.1.3)

Γράφημα 3.1.3. *Μορφωτικό Επίπεδο*

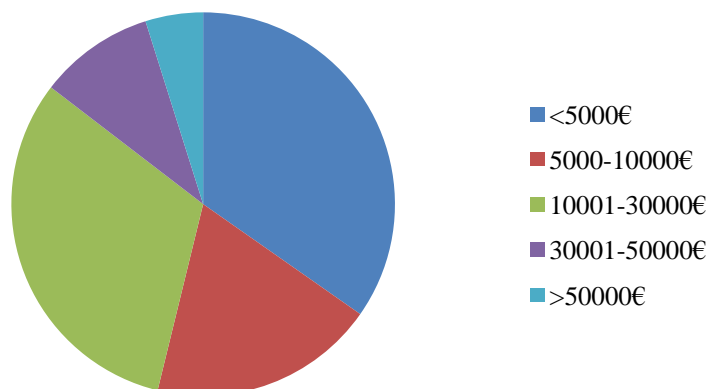
Όσον αφορά τον τομέα απασχόλησης, το μεγαλύτερο ποσοστό είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι (38,6%), ενώ το μικρότερο ποσοστό (2,3%) απαρτίζεται από άτομα που δήλωσαν «Οικιακά». (Γράφημα 3.1.4)

Γράφημα 3.1.4. *Επαγγελματική Απασχόληση.*

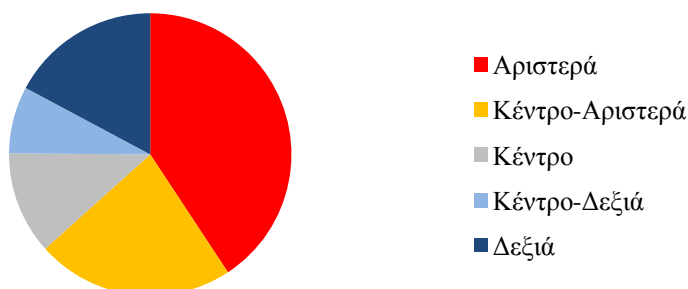
Εισοδηματικά, το μεγαλύτερο ποσοστό (33,3%) των συμμετεχόντων είναι στην χαμηλότερη κατηγορία δηλώνοντας ετήσιο εισόδημα μικρότερο από 5000€, ακολουθούμενο από το 30,33 % που φαίνεται να εντάσσεται στην αμέσως επόμενη εισοδηματική κλίμακα (5.000-10.000€) ενώ μόνο το 4,66% δήλωσε εισόδημα μεγαλύτερο από 50000€ ετησίως. (Γράφημα 3.1.5)

Γράφημα 3.1.5. *Ετήσιο Εισόδημα.*

Τέλος, εξετάζοντας τις πολιτικές πεποιθήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα καταγράψαμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό προσεγγίζει τον αριστερό (30%) και κεντροαριστερό (16,6%) χώρο ενώ μόνο το 12% ανήκει στο δεξιό χώρο. (Γράφημα 3.1.6)

Γράφημα 3.1.6. *Πολιτικές Πεποιθήσεις.*

3.2 Μέσα συλλογής δεδομένων

Για την υλοποίηση της συγκεκριμένης έρευνας, σχεδιάστηκαν δύο διαφορετικά ερωτηματολόγια τεσσάρων ενοτήτων (Περιβάλλον, Οικονομία, Κοινωνία και Πολιτική). Κάθε ενότητα περιλαμβάνει προτάσεις σύντομες και σαφώς διατυπωμένες, στις οποίες ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει κατά πόσο συμφωνεί ή διαφωνεί. Οι απαντήσεις καταγράφονται σε «ΝΑΙ», «ΟΧΙ», «Δε Γνωρίζω/Δεν Απαντώ». Η διαφορά στα δύο ερωτηματολόγια έγκειται στη χρήση διαφορετικής ορολογίας και διαφορετικής προσέγγισης για την εξέταση του ίδιου ζητήματος. Το τελευταίο τμήμα των ερωτηματολογίων διακρίνει τους ερωτηθέντες ανάλογα με την ηλικία τους, το μορφωτικό επίπεδο, τον τομέα απασχόλησης, την οικονομική κατάσταση αλλά και τις πολιτικές τους πεποιθήσεις. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν αναλύθηκαν με στατιστικές διαδικασίες με τη χρήση του λογισμικού SPSS® για να αποκαλύψουν τελικά σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών απαντήσεων και των προσωπικών χαρακτηριστικών των ερωτηθέντων. Χρησιμοποιήσαμε δύο διαφορετικά ερωτηματολόγια για να εξασφαλίσουμε ότι οι ερωτώμενοι δεν θα είναι προκατειλημμένοι στις απαντήσεις τους και να έχουμε μεγαλύτερη ακρίβεια στα αποτελέσματα. Τα επιμέρους στοιχεία κάθε ερωτηματολογίου παρουσιάζονται αμέσως παρακάτω.

3.2.1 Περιβάλλον

Το πρώτο σκέλος της έρευνας (ερώτηση 1) αφορά τα περιβαλλοντικά προβλήματα και ειδικότερα το φαινόμενο της παγκόσμιας αύξησης της θερμοκρασίας λόγω ανθρώπινης δραστηριότητας. Αν και είναι επιστημονικά αποδεδειγμένο ότι η θερμοκρασία σε παγκόσμιο επίπεδο αυξάνεται [15] μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης αγνοεί το πρόβλημα και εκφράζει δυσπιστία ως προς αυτό. Συγκεκριμένα το 33% των Αμερικανών υποστηρίζει ότι δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η κλιματική αλλαγή είναι υπαρκτό πρόβλημα [16]. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τα άτομα να αποδεχτούν ή όχι το περιβαλλοντικό πρόβλημα της αύξησης της θερμοκρασίας είναι το μορφωτικό επίπεδο, το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται τα άτομα, ο βαθμός έκθεσης στα ΜΜΕ αλλά και οι πολιτικές πεποιθήσεις. Το συγκεκριμένο ζήτημα συχνά προσεγγίζεται από τους όρους *Κλιματική Αλλαγή* και *Υπερθέρμανση Κλίματος* οι οποίοι βέβαια περιγράφουν την ίδια κατάσταση, την αλλαγή που υφίσταται το κλίμα σε παγκόσμιο επίπεδο λόγω της αύξησης των εκπομπών ρύπων (φαινόμενο θερμοκηπίου).

Ο πρώτος όρος είναι σαφώς πιο γενικός και αναφέρεται απλά σε αλλαγή των κλιματικών συνθηκών. Ο δεύτερος όρος συνδέεται αποκλειστικά με την αύξηση της θερμοκρασίας και συνεπώς επιδέχεται περισσότερη κριτική βασισμένη σε ακραία μετεωρολογικά φαινόμενα των τελευταίων χρόνων που αποδεικνύουν το αντίθετο. Ως εκ τούτου ο πρώτος “γενικός” όρος αναμένουμε να είναι πιο αποδεκτός από τον δεύτερο “ειδικό” παρ’ όλο που είναι δύο παρεμφερείς εκφράσεις του ίδιου ζητήματος. Επίσης ο όρος *Κλιματική Αλλαγή* προκαλεί περισσότερο το αίσθημα της φυσικής φυσιολογικής αλλαγής ενώ ο όρος *Υπερθέρμανση του Κλίματος* συνδέεται πιο έντονα με την ανθρώπινη, τεχνητή, δραστηριότητα [21].

3.2.2 Οικονομία – Οικονομική πολιτική

Το 2008 η παγκόσμια οικονομία περιήλθε σε κατάσταση οικονομικής ύφεσης, η οποία ξέσπασε με την κατάρρευση μεγάλων οργανισμών αλλά και τραπεζικών συστημάτων κρατών με άριστες αξιολογήσεις που μέχρι πρότινος απολάμβαναν την εμπιστοσύνη των αγορών. Αυτό οδήγησε την πλειοψηφία των πολιτών να ενημερωθεί και να εξοικειωθεί με ποικίλα οικονομικά ζητήματα, που μέχρι τότε αφορούσαν κυρίως οικονομολόγους και άτομα που δραστηριοποιούνταν σε επενδυτικούς κλάδους. Η εκτενής προβολή από τα ΜΜΕ είχε σαφώς πρωτεύοντα ρόλο σε αυτό. Ο βαθμός εξοικείωσης των πολιτών διαφέρει βέβαια από κράτος σε κράτος ανάλογα με την έκθεση του στην κρίση, την οικονομική κατάσταση της κάθε κοινωνικής ομάδας, το μορφωτικό επίπεδο αλλά και τον τομέα επαγγελματικής δραστηριοποίησης. Η Ελλάδα είναι ίσως η χώρα η οποία επλήγη πιο σκληρά από την οικονομική κρίση, και οδηγούμενη εκτός διεθνών αγορών το 2009, απομονώθηκε αντιμετωπίζοντας μεγάλο πρόβλημα ρευστότητας αλλά και ενδεχόμενη χρεοκοπία. Μέχρι σήμερα η οικονομική κατάσταση στη χώρα αποτελεί ένα ευαίσθητο ζήτημα το οποίο επηρεάζει τη συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών.

Το οικονομικό πρόβλημα στην Ελλάδα συχνά προσεγγίζεται από τους όρους *Χρηματοπιστωτική Κρίση*, *Κρίση Ρευστότητας* και *Κρίση Χρεοκοπίας*. Οι παρεμφερείς αυτοί όροι παρ’ ότι περιγράφουν την ίδια κατάσταση έχουν διαφορετικό αντίκτυπο. Ο όρος *Χρηματοπιστωτική Κρίση* αναφέρεται σε ένα μη λειτουργικό οικονομικό και πιστωτικό σύστημα το οποίο είναι συνδεδεμένο με το τραπεζικό σύστημα. Ο δεύτερος όρος αναφέρεται στην έλλειψη ρευστότητας και διαθέσιμων κεφαλαίων για τη εύρυθμη

λειτουργία του κράτους. Με το ξέσπασμα της κρίσης στην Ελλάδα, αποκαλύφθηκαν ποικίλα σκάνδαλα διαφθοράς και κακοδιαχείρισης δημόσιου χρήματος από κυβερνητικά στελέχη, τα οποία οδήγησαν την κοινή γνώμη στην πεποίθηση ότι χρήματα υπάρχουν αλλά κατασπαταλώνται λόγω κακοδιαχείρισης ή μέσω παράνομων δραστηριοτήτων. Έτσι ο όρος αυτός ενδεχομένως ευαισθητοποιεί την κοινή γνώμη υποδεικνύοντας έμμεσα ως ιθύνοντες για την παρούσα οικονομική κατάσταση τα άτομα που σχετίζονται με κατασπατάληση δημοσίου χρήματος. Η κρίση χρεοκοπίας επισημαίνει τον κίνδυνο ολοκληρωτικής κατάρρευσης του οικονομικού συστήματος της χώρας. Στην περίπτωση της Ελλάδας είναι ένας συναισθηματικά φορτισμένος όρος λόγω της εκτεταμένης χρήσης από τα ΜΜΕ αλλά και από τους εκπροσώπους της πολιτικής. Οι απαντήσεις σε ερώτηση σχετικά με την κρίση χρεοκοπίας θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό κατά πόσο πιστεύει ο ερωτώμενος ότι η χρεοκοπία είναι υπαρκτός κίνδυνος για τη χώρα. Η διαφορετική φύση των παραπάνω όρων θεωρούμε ότι θα επιφέρει διαφορετικές απαντήσεις ανάλογα με τις πολιτικές απόψεις των ερωτώμενων, την άποψη τους για τα αίτια της οικονομικής κρίσης στη χώρα αλλά και το κατά πόσο θεωρούν πλασματικό ή μη το ενδεχόμενο της χρεοκοπίας. Επίσης σημαντικό ρόλο θα έχει το μορφωτικό επίπεδο αλλά και η εξοικείωση με τους παραπάνω όρους.

Τα τελευταία χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης στη χώρα υπάρχει έντονη συζήτηση σχετικά με την παραμονή ή μη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη. Ειδικότερα τους τελευταίους μήνες, τα μέτρα λιτότητας οδηγούν στην όλο και μεγαλύτερη αποδοχή της άποψης ότι η οικονομική συνεργασία με τους εταίρους δεν είναι προς όφελος της Ελλάδας. Έτσι η άποψη της οικονομικής εσωστρέφειας υποστηρίζεται πλέον από σημαντικό μέρος του πληθυσμού της χώρας. Στην παρούσα έρευνα θα εξετάσουμε την επίδραση των όρων *οικονομική εσωστρέφεια* και *οικονομική απομόνωση*. Ο όρος *απομόνωση* έχει αρνητικές νοηματικές προεκτάσεις και αναμένουμε να είναι λιγότερο αποδεκτός από τον όρο *εσωστρέφεια*.

3.2.3 Πολιτικό σύστημα

Τα τελευταία χρόνια, η οικονομική κρίση στην Ελλάδα έχει αναδείξει στη συνείδηση μεγάλης μερίδας πολιτών την ανεπάρκεια του πολιτικού συστήματος. Αυτό είναι φανερό από τη δραματική μείωση των ποσοστών όλων των πολιτικών κομμάτων αλλά και την δημιουργία πολλών νέων. Η μεγάλη αποχή στις τελευταίες εκλογές είναι

μία ακόμη ένδειξη ότι υπάρχει απογοήτευση σε μεγάλη μερίδα του πληθυσμού ανεξαρτήτως πολιτικών πεποιθήσεων ως προς το υπάρχον πολιτικό σύστημα αλλά και ανάγκη για αλλαγή. Η ανάγκη για αλλαγή συνήθως συνοδεύεται και από την αύξηση των ποσοστών κομμάτων με ακραίες θέσεις. Σε περιόδους αναταραχής ή αστάθειας, κόμματα της άκρας δεξιάς ή της άκρας αριστεράς παρουσιάζουν άνοδο. Προσπαθώντας να εξετάσουμε τα συναισθήματα της κοινής γνώμης σχετικά με την αποδοχή ακραίων κομμάτων διατυπώνουμε ερωτήματα χρησιμοποιώντας τους όρους “κόμματα με ακραίες θέσεις & ιδεολογίες” και “εθνικιστικά-ακροαριστερά κόμματα”. Με τη χρήση αυτών των ερωτημάτων θα εξετάσουμε κατά πόσο η κοινή γνώμη συμφωνεί με την παρουσία τέτοιων κομμάτων στην πολιτική και ποιόν από τους δύο όρους αποδέχεται πιο εύκολα. Αναμένουμε οι απαντήσεις σε αυτό το ερώτημα να συνδέονται κυρίως με τις πολιτικές πεποιθήσεις των ερωτώμενων, με το μορφωτικό επίπεδο αλλά και με το εισόδημα.

3.2.4 Κοινωνικός ιστός

Η οικονομική κρίση συνδέεται σχεδόν πάντα με κοινωνική κρίση. Αυτό οφείλεται στην οικονομική επιβάρυνση των πολιτών, στην έλλειψη οικονομικής και εργασιακής ασφάλειας, στη φορολογική ανισότητα, στην έλλειψη πολιτικής ευθύνης και στην απαξίωση πολιτικών και κοινωνικών θεσμών. Η κρίση αξιών είναι η κατάρρευση του κοινωνικού συστήματος αξιών και ηθικών κανόνων που διέπουν τη λειτουργία του κράτους αλλά και της κοινωνίας. Ειδικότερα στον εργασιακό τομέα η οικονομική ανασφάλεια έχει περιορίσει την εργασιακή ηθική και δεοντολογία. Αντίθετα η κρίση διαφθοράς αναφέρεται στη διαδεδομένη κατάχρηση εξουσίας για την αποκόμιση ιδιωτικού οφέλους που δημιουργεί προβλήματα στην υγιή οικονομία αλλά και στον κοινωνικό ιστό. Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχουν αυξηθεί σημαντικά τα περιστατικά κυβερνητικής κατάχρησης εξουσίας που φτάνουν στη δημοσιότητα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη αυξημένη δυσπιστία των πολιτών απέναντι στους πολιτικούς αλλά και την απαξίωση των πολιτικών θεσμών. Οι δύο διαφορετικοί αυτοί όροι περιγράφουν την έννοια της κοινωνικής κρίσης από διαφορετική σκοπιά. Ο πρώτος όρος αναφέρεται γενικά στις αξίες και τους κανόνες που δίνουν στην κοινωνία την ταυτότητα της και διέπουν τη λειτουργία της. Ο δεύτερος όρος εξειδικεύεται στη διαφθορά την οποία υποδεικνύει ως το κύριο αίτιο της κοινωνικής κρίσης. Οι απαντήσεις στις δύο σχετικές προτάσεις θα εξαρτηθούν κυρίως κατά πόσο οι συμμετέχοντες στην έρευνα

θεωρούν υπεύθυνους στην κατάρρευση των κοινωνικών αξιών τους πολιτικούς και αυτούς που βρίσκονται σε θέσεις εξουσίας ή αν πιστεύουν ότι όλοι είναι συνυπεύθυνοι στο πρόβλημα και έχουν κάποιο μερίδιο ευθύνης.

Στο ζήτημα του ρατσισμού το δείγμα εξετάζεται στους όρους *φυλετικός ρατσισμός* και *ξενοφοβία*. Τα τελευταία χρόνια το ζήτημα της παράνομης μετανάστευσης και της εγκληματικότητας που συνδέεται με αυτήν αναδεικνύεται σε μείζον πρόβλημα για την Ελλάδα. Ως φυσικό επακόλουθο αυτής της κατάστασης η ξενοφοβία και ο ρατσισμός έχουν αυξηθεί. Οι δύο όροι περιγράφουν την ίδια κοινωνική συμπεριφορά όμως ο ρατσισμός έχει σαφώς αρνητικότερη χροιά από την ξενοφοβία και είναι συναισθηματικά φορτισμένος όρος. Για το λόγο αυτό τα αποτελέσματα που αναμένουμε είναι μεγαλύτερη αποδοχή του όρου *ξενοφοβία* από τον όρο *φυλετικός ρατσισμός*.

Το 1941, ο D. Rugg πραγματοποίησε μία έρευνα κοινής γνώμης σχετικά με το ζήτημα των δημόσιων εκδηλώσεων με αντιδημοκρατικό περιεχόμενο. Εξετάζοντας δύο διαφορετικά δείγματα, έθεσε το ίδιο ερώτημα με διαφορετικό τρόπο. Το πρώτο δείγμα εξετάστηκε κατά πόσο συμφωνούσε να απαγορευτούν δημόσιες εκφράσεις αυτού του τύπου και το δεύτερο κατά πόσο συμφωνούσε να επιτραπούν. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι περισσότεροι ήταν πρόθυμοι να «απαγορεύσουν» αυτές τις εκδηλώσεις από όσους «δεν συμφωνούσαν να επιτρέπονται» [18]. Στην παρούσα έρευνα εξετάζουμε με παρόμοιο τρόπο το ζήτημα της θανατικής ποινής και το ζήτημα της ελεύθερης χρήσης όπλου από τα όργανα της τάξης. Με τις συγκεκριμένες προτάσεις προσπαθούμε να καταγράψουμε την προθυμία της κοινής γνώμης να απαγορεύσει ή να επιτρέψει (forbid – allow). Εξετάζουμε την κοινή γνώμη κατά πόσο συμφωνεί με τις προτάσεις *Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή* και *Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή*. Με παρόμοιο τρόπο εξετάζουμε και το ζήτημα της οπλοχρησίας από τα όργανα της τάξης. Εξετάζουμε κατά πόσο το δείγμα συμφωνεί με τις προτάσεις *Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από τους αστυνομικούς* και *Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από τους αστυνομικούς*. Με τον τρόπο αυτό θα μελετήσουμε κατά πόσο η κοινή γνώμη προτίθεται να «απαγορεύσει» ή να «μην επιτρέψει». Θα προσπαθήσουμε να συνδέσουμε τις απαντήσεις με τις πολιτικές πεποιθήσεις, με το μορφωτικό επίπεδο αλλά και με το φύλο των ερωτώμενων.

3.2.5 Προσωπικά Στοιχεία

Τα προσωπικά στοιχεία των ερωτηθέντων εκτός από το φύλο περιλαμβάνουν την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, τον τομέα απασχόλησης, την οικονομική κατάσταση και τις πολιτικές πεποιθήσεις. Τα στοιχεία αυτά είναι απαραίτητα για το διαχωρισμό του δείγματος σε κατηγορίες προκειμένου να καταγράψουμε τα αισθήματα και τη στάση των ατόμων σε κάθε κατηγορία απέναντι σε διαφορετικά τοποθετημένες προτάσεις. Συγκεντρώθηκαν από τους συμμετέχοντες μέσω ερωτημάτων πολλαπλής επιλογής, στο τέλος του ερωτηματολογίου. Τέλος, απαραίτητο στοιχείο για την καταγραφή αξιόπιστων στοιχείων και την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής είναι η εξασφάλιση της ανωνυμίας των ερωτηθέντων, κάτι που φυσικά διασφαλίστηκε και στην παρούσα έρευνα.

3.3 Διαδικασία

Η έρευνα διεξήχθη μέσω διαδικτύου (forums), τηλεφωνικών και προσωπικών συνεντεύξεων την περίοδο από 9 Απριλίου μέχρι 8 Μαΐου 2012. Το ποσοστό ανταπόκρισης στις τηλεφωνικές και προσωπικές συνεντεύξεις κυμάνθηκε περί το 35 %.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν κατά τη δειγματοληψία εστιάζονται κυρίως στους τομείς της αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος και της ανταπόκρισης στην έρευνα. Προκειμένου να διασφαλιστεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, πραγματοποιήθηκε στρωματοποιημένη δειγματοληψία, με προσπάθεια να συμπεριληφθούν άτομα από κάθε γεωγραφικό διαμέρισμα της Ελλάδος. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκαν τρία μέσα συλλογής δεδομένων, η τηλεφωνική συνέντευξη, η προσωπική συνέντευξη και η ανάρτηση σε διαδικτυακούς τόπους, προκειμένου να καλυφθεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εκπροσώπηση κάθε ηλικιακής ομάδας. Η κύρια δυσκολία που αντιμετωπίστηκε ήταν η μη διαθεσιμότητα για συμμετοχή στην έρευνα, καθώς μόνο το 35% περίπου των προσπαθειών επικοινωνίας καρποφόρησε.

Κεφάλαιο 4^ο

Αρχικά γίνεται η παρουσίαση των κατανομών των ποσοστών των κύριων μεταβλητών των 2 ερωτηματολογίων. Παράλληλα γίνεται σύγκριση των συμπεριφορών προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη στατιστικά σημαντικής διαφοροποίησης μεταξύ των τιμών των μεταβλητών. Ο έλεγχος γίνεται με X^2 test, όπου η κατανομή των παρατηρήσεων επιτρέπει την εφαρμογή του.

Στις περιπτώσεις που δεν δύναται να εφαρμοστεί ο έλεγχος, τότε τα αποτελέσματα ελέγχονται μόνο περιγραφικά.

Ακολουθεί έλεγχος εξάρτησης των σύνθετων μεταβλητών με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος της έρευνας (διπαραγοντική ανάλυση). Ο έλεγχος γίνεται στις μεταβλητές των 2 ερωτηματολογίων στα ίδια δημογραφικά χαρακτηριστικά και στις ίδιες κατηγορίες. Για τον λόγο αυτό από τις κατηγορίες των δημογραφικών χαρακτηριστικών δεν μετείχαν εκείνες στις οποίες δεν παρατηρήθηκε ικανή εκπροσώπηση ατόμων και στα δύο δείγματα.

Για τους παραπάνω ελέγχους γίνεται και πάλι εφαρμογή ελέγχου X^2 ενώ παράλληλα έχουν προηγηθεί ομαδοποιήσεις, όπου αυτές ήταν απαραίτητες, ώστε να διευκολυνθεί η εφαρμογή του ελέγχου. Το επίπεδο σημαντικότητας που χρησιμοποιήθηκε είναι $\alpha=,05$.

Η ανάλυση του δείγματος έγινε με το Στατιστικό Πακέτο για τις Κοινωνικές Επιστήμες (SPSS – PASW Statistics 18).

4.1 Μονοπαραγοντική ανάλυση (Univariate analysis)

Παρακάτω ακολουθούν οι κατανομές ποσοστών για τις ερωτήσεις που αποτυπώνουν τις απόψεις των ατόμων του δείγματος για τα 8 υπό αξιολόγηση χαρακτηριστικά.

Προκειμένου να εξεταστεί αν η πιθανή μεταβολή μεταξύ ερωτήσεων των 2 ερωτηματολογίων είναι στατιστικά σημαντική, εφαρμόζεται X^2 test, δεδομένου ότι οι μεταβλητές είναι κατηγορικές.

Πίνακας 4.1.1. Σύγκριση τιμών Ερωτηματολογίων 1 & 2.

1. Υπάρχει κλιματική αλλαγή vs Υπάρχει υπερθέρμανση του κλίματος				
	ναι	όχι	δγ / δα	p
ερωτηματολόγιο 1	89,3%	10,7%		,213
ερωτηματολόγιο 2	93,3%	6,0%	,7%	
2. Υπάρχει κρίση ρευστότητας vs Υπάρχει κρίση χρεοκοπίας				
ερωτηματολόγιο 1	95,3%	4,0%	,7%	,029
ερωτηματολόγιο 2	88,7%	5,3%	6,0%	
3. Υπάρχει κρίση αξιών vs Υπάρχει κρίση διαφθοράς				
ερωτηματολόγιο 1	95,3%	2,7%	2,0%	,220
ερωτηματολόγιο 2	97,3%	2,7%		
4.Υπάρχει φυλετικός ρατσισμός vs Υπάρχει ξενοφοβία				
ερωτηματολόγιο 1	88,7%	11,3%		,017
ερωτηματολόγιο 2	96,0%	4,0%		
5. Πολιτική οικονομικής εσωστρέφειας vs Πολιτική οικονομικής απομόνωσης				
ερωτηματολόγιο 1	30,7%	42,7%	26,7%	,000
ερωτηματολόγιο 2	24,0%	66,0%	10,0%	
6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται κόμματα με ακραίες θέσεις – ιδεολογίες vs Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται εθνικιστικά ή ακροαριστερά κόμματα				
ερωτηματολόγιο 1	32,7%	63,3%	4,0%	,775
ερωτηματολόγιο 2	34,7%	60,0%	5,3%	
7. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή. vs Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινής ομιλίες με θεματολογία κατά της δημοκρατίας				
ερωτηματολόγιο 1	56,0%	39,3%	4,7%	,000

ερωτηματολόγιο 2	29,3%	66,0%	4,7%	
8. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς vs Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς				
ερωτηματολόγιο 1	59,3%	37,3%	3,3%	,000
ερωτηματολόγιο 2	28,7%	66,7%	4,7%	

Εξετάζοντας τις τιμές σημαντικότητας του παραπάνω ελέγχου προκύπτει ότι:

Στην περίπτωση του ελέγχου *Υπάρχει κλιματική αλλαγή. vs Υπάρχει υπερθέρμανση του κλίματος.* η διαφορά των ποσοστών των απαντήσεων δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Στην περίπτωση του ελέγχου *Υπάρχει κρίση ρευστότητας. vs Υπάρχει κρίση χρεοκοπίας.* η διαφορά των ποσοστών των απαντήσεων υποδεικνύει τάση μεγαλύτερης αποδοχής του όρου κρίση ρευστότητας από τον όρο κρίση χρεοκοπίας.

Στην περίπτωση του ελέγχου *Υπάρχει κρίση αξιών. vs Υπάρχει κρίση διαφθοράς.* η διαφορά των ποσοστών των απαντήσεων δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Στην περίπτωση του ελέγχου *Υπάρχει φυλετικός ρατσισμός. vs Υπάρχει ξενοφοβία.* η διαφορά των ποσοστών των απαντήσεων υποδεικνύει τάση μεγαλύτερης αποδοχής του όρου ξενοφοβία από τον όρο φυλετικός ρατσισμός.

Στην περίπτωση του ελέγχου *Πολιτική οικονομικής εσωστρέφειας θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση. vs Πολιτική οικονομικής απομόνωσης θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση.*, η διαφορά των ποσοστών των απαντήσεων υποδεικνύει τάση αποδοχής της οικονομικής εσωστρέφειας ως λύση στην οικονομική κρίση της χώρας έναντι της οικονομικής απομόνωσης. Τα αποτελέσματα από αυτό το ζεύγος των ερωτήσεων κατέγραψαν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ουδέτερης στάσης κυρίως ως προς τον όρο οικονομική εσωστρέφεια.

Στην περίπτωση του ελέγχου *Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται κόμματα με ακραίες θέσεις – ιδεολογίες. vs Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται εθνικιστικά ή ακροαριστερά κόμματα.* η διαφορά των ποσοστών των απαντήσεων δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Στην περίπτωση του ελέγχου *Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή vs Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή*, η διαφορά των ποσοστών υποδεικνύει ότι η κοινή γνώμη προτίθεται πιο εύκολα να μην επιτρέψει την εφαρμογή της θανατικής ποινής παρά να την απαγορεύσει.

Στην περίπτωση του ελέγχου *Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς vs Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς*, η διαφορά των ποσοστών υποδεικνύει ότι η κοινή γνώμη απορρίπτει πιο εύκολα την δεύτερη πρόταση απ'ότι αποδέχεται την πρώτη.

4.2 Διπαραγοντική ανάλυση (Bivariate analysis)

Εφαρμόζουμε έλεγχο ανεξαρτησίας ανά μεταβλητή και ειδικότερα έλεγχο χ^2 , όπου η εφαρμογή είναι δυνατή, με σκοπό την αναζήτηση διαφορετικών συμπεριφορών για τους υποπληθυσμούς των δημογραφικών και γενικών στοιχείων. Στη συνέχεια γίνεται σύγκριση των δύο ερωτηματολογίων.

4.2.1 Φύλο

Πίνακας 4.2.1 . Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με το Φύλο (Ερωτηματολόγιο 1).

		1. Υπάρχει κλιματική αλλαγή			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	90,0%	10,0%	,509	
	Γυναίκα	88,8%	11,3%		
		2. Υπάρχει κρίση ρευστότητας			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	92,9%	7,1%	1,3%	
	Γυναίκα	97,5%	1,3%		

		3. Υπάρχει κρίση αξιών			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	94,3%	5,7%		
	Γυναίκα	96,3%		3,8%	
		4. Υπάρχει φυλετικός ρατσισμός			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	81,4%	18,6%		,009
	Γυναίκα	95,0%	5,0%		
		5. Πολιτική οικονομικής εσωστρέφειας θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	28,6%	47,1%	24,3%	,582
	Γυναίκα	32,5%	38,8%	28,8%	
		6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται κόμματα με ακραίες θέσεις – ιδεολογίες			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	37,1%	57,1%	5,7%	,278
	Γυναίκα	28,8%	68,8%	2,5%	
		7. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	60,0%	40,0%		
	Γυναίκα	52,5%	38,8%	8,8%	

		8. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	54,3%	42,9%	2,9%	,422
	Γυναίκα	63,8%	32,5%	3,8%	

Στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των φύλων προκύπτει μόνο στην 4^η μεταβλητή. Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων στα δύο φύλα, η διαφοροποίηση εντοπίζεται στο υψηλότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων των γυναικών.

Στις περιπτώσεις 5, 6 και 8 δεν παρουσιάζεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των κατανομών των απαντήσεων των μεταβλητών, με βάση το φύλο.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 1^η μεταβλητή τα δύο φύλα έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά.

Στην 2^η μεταβλητή τα δύο φύλα έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με ελαφρώς αυξημένο ποσοστό θετικών απαντήσεων των γυναικών.

Στην 3^η μεταβλητή τα δύο φύλα έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά.

Στην 7^η μεταβλητή τα δύο φύλα έχουν σχετικά διαφορετική συμπεριφορά με αυξημένα τα ποσοστά των θετικών απαντήσεων στις γυναίκες.

Πίνακας 4.2.2 . Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με το Φύλο (Ερωτηματολόγιο 2)

		1. Υπάρχει υπερθέρμανση του κλίματος			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	93,0%	7,0%		
	Γυναίκα	93,7%	5,1%	1,3%	
		2. Υπάρχει κρίση χρεοκοπίας			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	87,3%	11,3%	1,4%	
	Γυναίκα	89,9%		10,1%	
		3. Υπάρχει κρίση διαφθοράς			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	97,2%	2,8%		,914
	Γυναίκα	97,5%	2,5%		
		4. Υπάρχει ξενοφοβία			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	91,5%	8,5%		,010
	Γυναίκα	100,0%			
		5. Πολιτική οικονομικής απομόνωσης θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	28,2%	63,4%	8,5%	,487
	Γυναίκα	20,3%	68,4%	11,4%	

6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται εθνικιστικά ή ακροαριστερά κόμματα					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	31,0%	64,8%	4,2%	,509
	Γυναίκα	38,0%	55,7%	6,3%	
7. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	29,6%	70,4%		
	Γυναίκα	29,1%	62,0%	8,9%	
8. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Φύλο	Άνδρας	25,4%	74,6%		,017
	Γυναίκα	31,6%	59,5%	8,9%	

Στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των φύλων προκύπτει στην 4^η και στην 8^η μεταβλητή. Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων στα δύο φύλα, η διαφοροποίηση εντοπίζεται στο συγκριτικά χαμηλότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων των ανδρών και στις δύο κατηγορίες. Ειδικά στην 8^η μεταβλητή η τάση στους άνδρες είναι κατά της ελεύθερης οπλοχρησίας.

Στις μεταβλητές 3, 5 και 6 δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των κατανομών των απαντήσεων των μεταβλητών, με βάση το φύλο.

Στις υπόλοιπες μεταβλητές όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 1^η μεταβλητή τα δύο φύλα έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά.

Στην 2^η μεταβλητή τα δύο φύλα έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με διαφοροποίηση κυρίως ως προς τις μη θετικές απαντήσεις, οι οποίες στους άνδρες είναι αρνητικές ενώ στις γυναίκες κατατάσσονται στην κατηγορία Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ.

Στην 7^η μεταβλητή τα δύο φύλα έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά.

4.2.2 Ηλικία

Σημείωση: Στην ηλικία αξιοποιήθηκαν μόνο οι τέσσερις πρώτες κατηγορίες καθώς οι υπόλοιπες δεν συγκέντρωναν υψηλό αριθμό ατόμων και στα δύο δείγματα.

Πίνακας 4.2.3. *Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με την Ηλικία (ερωτηματολόγιο 1).*

		1. Υπάρχει κλιματική αλλαγή			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	Total
Ηλικία ομάδα	18-25	72,7%	27,3%		
	26-35	100,0%			
	36-45	100,0%			
	46+	86,2%	13,8%		
		2. Υπάρχει κρίση ρευστότητας			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	Total
Ηλικία ομάδα	18-25	97,7%		2,3%	
	26-35	100,0%			
	36-45	88,1%	11,9%		
	46+	96,6%	3,4%		

3. Υπάρχει κρίση αξιών					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	Total
Ηλικία ομάδα	18-25	100,0%			
	26-35	88,6%	11,4%		
	36-45	92,9%		7,1%	
	46+	100,0%			

4.Υπάρχει φυλετικός ρατσισμός					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	Total
Ηλικία ομάδα	18-25	88,6%	11,4%		,062
	26-35	97,1%	2,9%		
	36-45	78,6%	21,4%		
	46+	93,1%	6,9%		

5. Πολιτική οικονομικής εσωστρέφειας θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	Total
Ηλικία ομάδα	18-25	15,9%	52,3%	31,8%	,006
	26-35	20,0%	48,6%	31,4%	
	36-45	35,7%	42,9%	21,4%	
	46+	58,6%	20,7%	20,7%	

6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται κόμματα με ακραίες θέσεις – ιδεολογίες					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	Total
Ηλικία ομάδα	18-25	31,8%	68,2%		,203
	26-35	34,3%	60,0%	5,7%	
	36-45	21,4%	69,0%	9,5%	
	46+	48,3%	51,7%		

7. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	Total
Ηλικία ομάδα	18-25	38,6%	52,3%	9,1%	,027
	26-35	68,6%	22,9%	8,6%	
	36-45	61,9%	38,1%		
	46+	58,6%	41,4%		

8. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	Total
Ηλικία ομάδα	18-25	40,9%	59,1%		,000
	26-35	54,3%	37,1%	8,6%	
	36-45	88,1%	7,1%	4,8%	
	46+	51,7%	48,3%		

Στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των ηλικιακών ομάδων προκύπτει στην 5^η, 7^η και 8^η μεταβλητή.

5^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, αν και η τάση είναι η αρνητική απάντηση η διαφοροποίηση εντοπίζεται στην σταδιακή μείωση των αρνητικών απαντήσεων όσο η ηλικία αυξάνει με αντίστοιχη αύξηση των θετικών στάσεων.

7^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, η διαφοροποίηση εντοπίζεται μεταξύ της αρνητικής στάσης των νέων ηλικιών σε σχέση με την θετική στάση των μέσων και μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων.

8^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, η διαφοροποίηση εντοπίζεται στην σταδιακή αύξηση των ποσοστών των θετικών απαντήσεων όσο η ηλικιακή ομάδα αυξάνεται.

Στις μεταβλητές 4 και 6 δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των κατανομών των απαντήσεων των μεταβλητών, σε σχέση με την ηλικία.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 1^η μεταβλητή οι ηλικιακές ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν, με την μικρότερη όμως ηλικιακή ομάδα να καταγράφει συγκριτικά μικρότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων.

Στην 2^η μεταβλητή οι ηλικιακές ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν, με την υψηλότερη όμως ηλικιακή ομάδα να καταγράφει συγκριτικά μικρότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων.

Στην 3^η μεταβλητή οι ηλικιακές ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν, με την μεσαία όμως ηλικιακή ομάδα να καταγράφει συγκριτικά μικρότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων.

Πίνακας 4.2.4. *Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με την Ηλικία (ερωτηματολόγιο 2)*

		1. Υπάρχει υπερθέρμανση του κλίματος		
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ
Ηλικία ομάδα	18-25	93,8%	6,3%	
	26-35	92,5%	5,0%	2,5%
	36-45	87,5%	12,5%	
	46+	100,0%		

2. Υπάρχει κρίση χρεοκοπίας					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	
Ηλικία ομάδα	18-25	95,8%		4,2%	
	26-35	87,5%		12,5%	
	36-45	75,0%	25,0%		
	46+	93,3%		6,7%	

3. Υπάρχει κρίση διαφθοράς					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	
Ηλικία ομάδα	18-25	95,8%	4,2%		
	26-35	100,0%			
	36-45	93,8%	6,3%		
	46+	100,0%			

4. Υπάρχει ξενοφοβία					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	
Ηλικία ομάδα	18-25	100,0%			
	26-35	100,0%			
	36-45	84,4%	15,6%		
	46+	96,7%	3,3%		

5. Πολιτική οικονομικής απομόνωσης θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	
Ηλικία ομάδα	18-25	39,6%	56,3%	4,2%	,001
	26-35	22,5%	55,0%	22,5%	
	36-45	9,4%	78,1%	12,5%	
	46+	16,7%	83,3%		

6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται εθνικιστικά ή ακροαριστερά κόμματα					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	
Ηλικία ομάδα	18-25	33,3%	62,5%	4,2%	,946
	26-35	37,5%	57,5%	5,0%	
	36-45	31,3%	59,4%	9,4%	
	46+	36,7%	60,0%	3,3%	
7. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	
Ηλικία ομάδα	18-25	27,1%	68,8%	4,2%	,058
	26-35	22,5%	67,5%	10,0%	
	36-45	50,0%	50,0%		
	46+	20,0%	76,7%	3,3%	
8. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	
Ηλικία ομάδα	18-25	20,8%	75,0%	4,2%	,334
	26-35	30,0%	60,0%	10,0%	
	36-45	31,3%	68,8%		
	46+	36,7%	60,0%	3,3%	

Στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των ηλικιακών ομάδων προκύπτει στην 5^η μεταβλητή. Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, αν και η τάση είναι η αρνητική απάντηση η διαφοροποίηση εντοπίζεται στην σταδιακή αύξηση των αρνητικών απαντήσεων όσο η ηλικία αυξάνει με αντίστοιχη μείωση των θετικών στάσεων.

Στις μεταβλητές 6,7 και 8 δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των κατανομών των απαντήσεων των μεταβλητών, με την ηλικία.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 1^η περίπτωση οι ηλικιακές ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν, με την μεγαλύτερη όμως ηλικιακή ομάδα να καταγράφει συγκριτικά μικρότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων.

Στην 2^η περίπτωση οι ηλικιακές ομάδες έχουν σχετικά διαφορετική στάση με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν αλλά να μειώνονται όσο αυξάνεται η ηλικία.

Στην 3^η περίπτωση οι ηλικιακές ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν.

Στην 4^η περίπτωση οι ηλικιακές ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν αλλά το μικρότερο σχετικά ποσοστό να δηλώνεται από την μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα.

4.2.3 Εκπαίδευση

Σημείωση: Στο εκπαιδευτικό επίπεδο δεν αξιοποιήθε η κατηγορία κατόχων μεταπτυχιακού τίτλου καθώς δεν συγκέντρωνε υψηλό αριθμό ατόμων και στα δύο δείγματα.

Πίνακας 4.2.5. *Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με την Εκπαίδευση (ερωτηματολόγιο 1).*

		1. Υπάρχει κλιματική αλλαγή			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	93,9%	6,1%		,298
	λύκειο	89,4%	10,6%		
	ανώτατη εκπαίδευση	100,0%			
		2. Υπάρχει κρίση ρευστότητας			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	93,9%	6,1%		,029
	λύκειο	97,9%	1,1%	1,1%	
	ανώτατη εκπαίδευση	82,4%	17,6%		
		3. Υπάρχει κρίση αξιών			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	97,0%		3,0%	
	λύκειο	93,6%	4,3%	2,1%	
	ανώτατη εκπαίδευση	100,0%			

		4. Υπάρχει φυλετικός ρατσισμός			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	93,9%	6,1%		,113
	λύκειο	91,5%	8,5%		
	ανώτατη εκπαίδευση	76,5%	23,5%		

		5. Πολιτική οικονομικής εσωστρέφειας θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	36,4%	36,4%	27,3%	,562
	λύκειο	30,9%	46,8%	22,3%	
	ανώτατη εκπαίδευση	17,6%	47,1%	35,3%	

		6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται κόμματα με ακραίες θέσεις – ιδεολογίες			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	33,3%	60,6%	6,1%	,774
	λύκειο	30,9%	64,9%	4,3%	
	ανώτατη εκπαίδευση	23,5%	76,5%		

		7. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	54,5%	45,5%		
	λύκειο	56,4%	39,4%	4,3%	
	ανώτατη εκπαίδευση	47,1%	35,3%	17,6%	

		8. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	78,8%	21,2%		
	λύκειο	50,0%	50,0%		
	ανώτατη εκπαίδευση	70,6%		29,4%	

Στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των εκπαιδευτικών βαθμίδων προκύπτει στην 2^η μεταβλητή. Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, αν και η τάση είναι η θετική απάντηση η διαφοροποίηση εντοπίζεται στο μικρότερο ποσοστό με το οποίο αυτή δηλώνεται από την ανώτατη εκπαίδευση.

Στις μεταβλητές 1, 4, 5 και 6 δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των κατανομών των απαντήσεων των μεταβλητών, με την εκπαίδευση.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 3^η μεταβλητή οι ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν, με τους αποφοίτους ανώτατης εκπαίδευσης να καταγράφει συγκριτικά μεγαλύτερο ποσοστό θετικών απαντήσεων.

Στην 7^η μεταβλητή οι κατηγορίες έχουν σχετικά όμοια στάση με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν. Ωστόσο η ανώτατη εκπαίδευση εμφανίζει το μικρότερο ποσοστό θετικών με ταυτόχρονη αύξηση της κατηγορίας Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ.

Στην 8^η μεταβλητή οι κατηγορίες έχουν σχετικά διαφορετική συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν στις κατηγορίες γυμνάσιο και ανώτατη εκπαίδευση και το Λύκειο να εμφανίζεται μοιρασμένο στις θετικές και αρνητικές απαντήσεις.

Πίνακας 4.2.6. Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με την Εκπαίδευση (ερωτηματολόγιο 2).

		1. Υπάρχει υπερθέρμανση του κλίματος			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	94,7%	2,6%	2,6%	
	λύκειο	95,6%	4,4%		
	ανώτατη εκπαίδευση	82,4%	17,6%		
		2. Υπάρχει κρίση χρεοκοπίας			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	100,0%			,001
	λύκειο	89,0%	5,5%	5,5%	
	ανώτατη εκπαίδευση	58,8%	17,6%	23,5%	
		3. Υπάρχει κρίση διαφθοράς			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	100,0%			
	λύκειο	97,8%	2,2%		
	ανώτατη εκπαίδευση	88,2%	11,8%		
		4. Υπάρχει ξενοφοβία			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	100,0%			
	λύκειο	93,4%	6,6%		
	ανώτατη εκπαίδευση	100,0%			

5. Πολιτική οικονομικής απομόνωσης θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση

		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	39,5%	47,4%	13,2%	
	λύκειο	23,1%	73,6%	3,3%	
	ανώτατη εκπαίδευση		64,7%	35,3%	

6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται εθνικιστικά ή ακροαριστερά κόμματα

		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	36,8%	55,3%	7,9%	,375
	λύκειο	30,8%	63,7%	5,5%	
	ανώτατη εκπαίδευση	52,9%	47,1%		

7. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή

		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	15,8%	78,9%	5,3%	,000
	λύκειο	31,9%	67,0%	1,1%	
	ανώτατη εκπαίδευση	41,2%	35,3%	23,5%	

8. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς

		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Μορφωτικό Επίπεδο	γυμνάσιο	13,2%	81,6%	5,3%	,000
	λύκειο	34,1%	64,8%	1,1%	
	ανώτατη εκπαίδευση	29,4%	47,1%	23,5%	

Στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των εκπαιδευτικών βαθμίδων προκύπτει στην 2^η, 7^η και 8^η μεταβλητή.

2^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, προκύπτει σταδιακή μείωση των θετικών απαντήσεων όσο αυξάνεται το επίπεδο εκπαίδευσης των ατόμων του δείγματος.

7^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, προκύπτει σταδιακή αύξηση των θετικών απαντήσεων όσο αυξάνεται το επίπεδο εκπαίδευσης των ατόμων του δείγματος.

8^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, προκύπτει σταδιακή μείωση των αρνητικών απαντήσεων όσο αυξάνεται το επίπεδο εκπαίδευσης των ατόμων του δείγματος και παράλληλη αύξηση της κατηγορίας Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ στην ανώτατη εκπαίδευση.

Στην μεταβλητή 6 δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των κατανομών των απαντήσεων των μεταβλητών, με την εκπαίδευση.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 1^η περίπτωση οι ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν, με τους αποφοίτους ανώτατης εκπαίδευσης να καταγράφουν συγκριτικά μικρότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων.

Στην 3^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά διαφορετική στάση με σταδιακή μείωση των θετικών απαντήσεων όσο αυξάνεται το επίπεδο εκπαίδευσης των ατόμων του δείγματος.

Στην 4^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά.

Στην 5^η περίπτωση οι ομάδες έχουν σχετικά διαφορετική συμπεριφορά. Η κατηγορία γυμνάσιο εμφανίζεται γενικά μοιρασμένη με τάση για αρνητικές απαντήσεις. Η κατηγορία λύκειο δηλώνει κυρίως αρνητικές απαντήσεις. Τέλος και η κατηγορία ανώτατη εκπαίδευση δηλώνει κυρίως αρνητικές απαντήσεις με υψηλό ωστόσο ποσοστό στην κατηγορία Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ.

4.2.4 Ετήσιο Ατομικό Εισόδημα

Πίνακας 4.2.7. Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με το Εισόδημα (ερωτηματολόγιο 1).

1. Υπάρχει κλιματική αλλαγή				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	85,1%	14,9%		,847
5001-15000	89,7%	10,3%		
15001-30000	90,5%	9,5%		
30001 +	90,5%	9,5%		
2. Υπάρχει κρίση ρευστότητας				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	93,6%	4,3%	2,1%	
5001-15000	100,0%			
15001-30000	95,2%	4,8%		
30001 +	100,0%			
3. Υπάρχει κρίση αξιών				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	100,0%			
5001-15000	100,0%			
15001-30000	83,3%	9,5%	7,1%	
30001 +	100,0%			

4. Υπάρχει φυλετικός ρατσισμός				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	83,0%	17,0%		,533
5001-15000	89,7%	10,3%		
15001-30000	92,9%	7,1%		
30001 +	85,7%	14,3%		

5. Πολιτική οικονομικής εσωστρέφειας θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	25,5%	51,1%	23,4%	,178
5001-15000	31,0%	44,8%	24,1%	
15001-30000	33,3%	47,6%	19,0%	
30001 +	33,3%	19,0%	47,6%	

6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται κόμματα με ακραίες θέσεις – ιδεολογίες				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	36,2%	63,8%		,637
5001-15000	27,6%	65,5%	6,9%	
15001-30000	38,1%	54,8%	7,1%	
30001 +	33,3%	61,9%	4,8%	

7. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	48,9%	51,1%		
5001-15000	55,2%	31,0%	13,8%	
15001-30000	59,5%	33,3%	7,1%	
30001 +	61,9%	38,1%		

8. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	53,2%	46,8%		,041
5001-15000	44,8%	55,2%		
15001-30000	71,4%	21,4%	7,1%	
30001 +	57,1%	42,9%		

Στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των κατηγοριών εισοδήματος προκύπτει στην 8^η μεταβλητή.

Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, η διαφοροποίηση εντοπίζεται στο υψηλό ποσοστό θετικών απαντήσεων της κατηγορίας 15001-30000€.

Στις περιπτώσεις 1, 4, 5 και 6 δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των κατανομών των απαντήσεων των μεταβλητών, με το εισόδημα.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 2^η περίπτωση οι ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν.

Στην 3^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά όμοια στάση με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν, με μικρή υστέρηση στα θετικά ποσοστά της κατηγορίας 15-30000€.

Στην 7^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά διαφορετική συμπεριφορά με τα θετικά ποσοστά να αυξάνονται όσο αυξάνεται το δηλωμένο εισόδημα.

Πίνακας 4.2.8. Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με το Εισόδημα (ερωτηματολόγιο 2).

1. Υπάρχει υπερθέρμανση του κλίματος				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	94,3%	5,7%		
5001-15000	92,3%	3,8%	3,8%	
15001-30000	89,8%	10,2%		
30001 +	100,0%			
2. Υπάρχει κρίση χρεοκοπίας				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	90,6%	1,9%	7,5%	
5001-15000	100,0%			
15001-30000	77,6%	14,3%	8,2%	
30001 +	95,2%		4,8%	
3. Υπάρχει κρίση διαφθοράς				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	100,0%			
5001-15000	96,2%	3,8%		
15001-30000	93,9%	6,1%		
30001 +	100,0%			

4. Υπάρχει ξενοφοβία				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	100,0%			
5001-15000	100,0%			
15001-30000	89,8%	10,2%		
30001 +	95,2%	4,8%		
5. Πολιτική οικονομικής απομόνωσης θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	30,2%	62,3%	7,5%	,199
5001-15000	11,5%	76,9%	11,5%	
15001-30000	20,4%	63,3%	16,3%	
30001 +	33,3%	66,7%		
6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται εθνικιστικά ή ακροαριστερά κόμματα				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	34,0%	62,3%	3,8%	,710
5001-15000	23,1%	73,1%	3,8%	
15001-30000	36,7%	55,1%	8,2%	
30001 +	42,9%	52,4%	4,8%	

7. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	35,8%	58,5%	5,7%	,243
5001-15000	38,5%	61,5%		
15001-30000	22,4%	69,4%	8,2%	
30001 +	19,0%	81,0%		

8. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς				
	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Εισόδημα ομάδα έως 5000	26,4%	67,9%	5,7%	,656
5001-15000	34,6%	65,4%		
15001-30000	28,6%	63,3%	8,2%	
30001 +	28,6%	71,4%		

Στις περιπτώσεις 5, 6, 7 και 8 δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των κατανομών των απαντήσεων των μεταβλητών, με το εισόδημα.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 1^η περίπτωση οι ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν ενώ παρατηρείται ελαφρά μείωση των ποσοστών των θετικών απαντήσεων της κατηγορίας 15-30000.

Στην 2^η περίπτωση οι ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν ενώ παρατηρείται ελαφρά μείωση των ποσοστών των θετικών απαντήσεων της κατηγορίας 15-30000.

Στην 3^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τα θετικά ποσοστά να εμφανίζουν τις υψηλότερες τιμές.

Στην 4^η περίπτωση οι ομάδες έχουν σχετικά όμοια συμπεριφορά με τις θετικές απαντήσεις να κυριαρχούν ενώ παρατηρείται ελαφρά μείωση των ποσοστών των θετικών απαντήσεων της κατηγορίας 15-30000.

4.2.5 Πολιτική τοποθέτηση

Σημείωση: Η κατηγορία κεντροδεξιά δεν χρησιμοποιήθηκε λόγω μη ικανής εκπροσώπησης.

Πίνακας 4.2.9. *Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με Πολιτική Τοποθέτηση (ερωτηματολόγιο 1).*

		1. Υπάρχει κλιματική αλλαγή			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	100,0%			
	κεντροαριστερά	78,6%	21,4%		
	κέντρο	100,0%			
	δεξιά	78,3%	21,7%		
		2. Υπάρχει κρίση ρευστότητας			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	96,6%		3,4%	
	κεντροαριστερά	96,4%	3,6%		
	κέντρο	100,0%			
	δεξιά	100,0%			

		3. Υπάρχει κρίση αξιών			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	89,7%		10,3%	
	κεντροαριστερά	100,0%			
	κέντρο	69,2%	30,8%		
	δεξιά	100,0%			

		4.Υπάρχει φυλετικός ρατσισμός			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	96,6%	3,4%		,048
	κεντροαριστερά	82,1%	17,9%		
	κέντρο	69,2%	30,8%		
	δεξιά	69,6%	30,4%		

		5. Πολιτική οικονομικής εσωστρέφειας θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	48,3%	34,5%	17,2%	,007
	κεντροαριστερά	10,7%	57,1%	32,1%	
	κέντρο	23,1%	69,2%	7,7%	
	δεξιά	30,4%	26,1%	43,5%	

6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται κόμματα με ακραίες θέσεις – ιδεολογίες					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	37,9%	58,6%	3,4%	,274
	κεντροαριστερά	25,0%	64,3%	10,7%	
	κέντρο	53,8%	46,2%		
	δεξιά	47,8%	52,2%		

7. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	75,9%	24,1%		,016
	κεντροαριστερά	42,9%	57,1%		
	κέντρο	84,6%	15,4%		
	δεξιά	52,2%	47,8%		

8. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς.					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	69,0%	31,0%		,012
	κεντροαριστερά	42,9%	57,1%		
	κέντρο	84,6%	15,4%		
	δεξιά	39,1%	60,9%		

Στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των κατηγοριών πολιτικής πεποίθησης προκύπτει στην 4^η, 5^η, 7^η και 8^η μεταβλητή.

4^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, η διαφοροποίηση εντοπίζεται στην σταδιακή μείωση των ποσοστών των θετικών απαντήσεων όσο μετακινείται η πεποίθηση από την αριστερά προς την δεξιά.

5^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, η διαφοροποίηση εντοπίζεται στο αυξημένο ποσοστό θετικής απάντησης της αριστεράς στο υψηλό ποσοστό αρνητικής απάντησης του κέντρου και στο υψηλό ποσοστό Δεν γνωρίζω της δεξιάς.

7^η μεταβλητή: Οι κατηγορίες έχουν σημαντικά διαφορετικές συμπεριφορές χωρίς σαφή τάση. Υψηλά ποσοστά θετικής απάντησης εμφανίζονται στην αριστερά και το κέντρο και μικρότερα στην δεξιά και την κεντροαριστερά.

8^η μεταβλητή: Παρουσιάζεται όμοια συμπεριφορά με την προηγούμενη περίπτωση.

Στην περίπτωση της 6ης μεταβλητής δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των κατανομών των απαντήσεων των μεταβλητών, με την πολιτική πεποίθηση.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 1^η περίπτωση οι ομάδες έχουν σχετικά διαφορετική συμπεριφορά με την κεντροαριστερά και την δεξιά να εμφανίζουν ποσοστά θετικών απαντήσεων σχετικά μειωμένα με τις άλλες κατηγορίες.

Στην 2^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά όμοια στάση.

Στην 3^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά διαφορετική συμπεριφορά με το κέντρο να εμφανίζει συγκριτικά μικρότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων.

Πίνακας 4.2.10. Διαφοροποίηση Ερωτημάτων αναφορικά με Πολιτική Τοποθέτηση (ερωτηματολόγιο 2).

		1. Υπάρχει υπερθέρμανση του κλίματος			p
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	93,4%	6,6%		,013
	κεντροαριστερά	95,5%	4,5%		
	κέντρο	69,2%	30,8%		
	δεξιά	100,0%			

		2. Υπάρχει κρίση χρεοκοπίας			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	96,7%	3,3%		
	κεντροαριστερά	90,9%	9,1%		
	κέντρο	84,6%	15,4%		
	δεξιά	66,7%		33,3%	

		3. Υπάρχει κρίση διαφθοράς			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	100,0%			
	κεντροαριστερά	90,9%	9,1%		
	κέντρο	84,6%	15,4%		
	δεξιά	100,0%			

		4. Υπάρχει ξενοφοβία			
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	95,1%	4,9%		
	κεντροαριστερά	86,4%	13,6%		
	κέντρο	100,0%			
	δεξιά	100,0%			

5. Πολιτική οικονομικής απομόνωσης θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση

		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	52,5%	42,6%	4,9%	
	κεντροαριστερά		95,5%	4,5%	
	κέντρο	30,8%	53,8%	15,4%	
	δεξιά		100,0%		

6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται εθνικιστικά ή ακροαριστερά κόμματα

		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	39,3%	52,5%	8,2%	
	κεντροαριστερά	18,2%	77,3%	4,5%	
	κέντρο	30,8%	69,2%		
	δεξιά	46,7%	53,3%		

7. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή

		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	p
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	8,2%	86,9%	4,9%	,000
	κεντροαριστερά	40,9%	59,1%		
	κέντρο	15,4%	84,6%		
	δεξιά	60,0%	40,0%		

8. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς					
		ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΔΓ / ΔΑ	
Πολιτικές απόψεις	αριστερά	18,0%	77,0%	4,9%	,000
	κεντροαριστερά	9,1%	90,9%		
	κέντρο	23,1%	76,9%		
	δεξιά	73,3%	26,7%		

Στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των κατηγοριών πολιτικής πεποίθησης προκύπτει στην 1^η, 7^η και 8^η μεταβλητή.

1^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, η διαφοροποίηση εντοπίζεται στο μικρότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων του κέντρου.

7^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, η διαφοροποίηση εντοπίζεται στο πολύ μικρό και μικρό ποσοστό της αριστεράς και του κέντρου αντίστοιχα, καθώς και στο υψηλό ποσοστό της δεξιάς.

8^η μεταβλητή: Εξετάζοντας τις κατανομές των απαντήσεων, η διαφοροποίηση εντοπίζεται στο πολύ μικρό και μικρό ποσοστό της κεντροαριστεράς και της αριστεράς αντίστοιχα, καθώς και στο υψηλό ποσοστό της δεξιάς.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή X^2 test προκύπτει ότι:

Στην 2^η περίπτωση οι ομάδες έχουν διαφορετική συμπεριφορά με την διαφοροποίηση εντοπίζεται στην σταδιακή μείωση των ποσοστών των θετικών απαντήσεων όσο μετακινείται η πεποίθηση από την αριστερά προς την δεξιά.

Στην 3^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά θετική στάση με το κέντρο να δηλώνει θετικές απαντήσεις σε μικρότερο σχετικά ποσοστό.

Στην 4^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά θετική στάση με την κεντροαριστερά να δηλώνει θετικές απαντήσεις σε μικρότερο σχετικά ποσοστό.

Στην 5^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν διαφορετικές στάσεις. Το υψηλότερο ποσοστό της αριστεράς βρίσκεται στις θετικές απαντήσεις. Το υψηλότερο ποσοστό της κεντροαριστεράς βρίσκεται στις αρνητικές απαντήσεις. Το υψηλότερο ποσοστό της δεξιάς βρίσκεται στις αρνητικές απαντήσεις. Το υψηλότερο ποσοστό του κέντρου βρίσκεται στις αρνητικές απαντήσεις με συγκριτικά υψηλό ποσοστό να δηλώνει την επιλογή Δεν γνωρίζω.

Στην 6^η περίπτωση οι κατηγορίες έχουν σχετικά διαφορετική στάση. Το σύνολο δηλώνει κυρίως αρνητικές απαντήσεις με τα μικρότερα ποσοστά αρνητικών απαντήσεων να δηλώνονται από την αριστερά και την δεξιά.

Κεφάλαιο 5^ο

5.1 Συμπεράσματα- Σχολιασμός

Στο πρώτο σκέλος της στατιστικής ανάλυσης εξετάστηκαν οι διαφορετικές προτάσεις από τα δύο ερωτηματολόγια και συγκρίθηκαν μεταξύ τους ως προς την αποδοχή.

Στο ζευγάρι προτάσεων που αφορούν το κλίμα, οι απαντήσεις έδειξαν ότι το δείγμα αντιλαμβάνεται με παρόμοιο τρόπο τους όρους *κλιματική αλλαγή* και *υπερθέρμανση του κλίματος* και αποδέχεται την ύπαρξη του φαινομένου. Οι περιβαλλοντικές αλλαγές και το ζήτημα της υπερθέρμανσης του πλανήτη είναι θέματα τα οποία λόγω της σπουδαιότητάς τους έχουν προβληθεί ιδιαίτερα σε παγκόσμιο επίπεδο. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, ατυχήματα που σχετίζονται με την ανθρώπινη δραστηριότητα έχουν προκαλέσει σημαντικές καταστροφές στο φυσικό περιβάλλον. Συμβάντα όπως η πυρηνική καταστροφή στην Ιαπωνία και η διαρροή πετρελαίου στον κόλπο του Μεξικού έχουν ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη η οποία σήμερα είναι πιο ενήμερη από ποτέ στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Όσον αφορά στο ζεύγος προτάσεων που αφορά τους όρους *κρίση ρευστότητας* και *κρίση χρεοκοπίας*, η τάση που καταγράφηκε είναι μεγαλύτερη αποδοχή του όρου *κρίση ρευστότητας* από τον όρο *κρίση χρεοκοπίας*. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων, όπως είναι φυσικό, αναγνωρίζει ότι υπάρχει ζήτημα οικονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά, ο όρος *χρεοκοπία* είναι ιδιαίτερα φορτισμένος και παραπέμπει στα επακόλουθα της οικονομικής κρίσης και τις συνέπειές της για την ελληνική οικονομία, και κατ' επέκτασιν για τον καθένα από εμάς. Έτσι, είναι λογικό να προκαλεί αίσθημα ανασφάλειας στους συμμετέχοντες, με αποτέλεσμα να μην απαντούν θετικά στο εν λόγω ερώτημα. Αντίθετα, ο όρος *ρευστότητα* είναι απλώς περιγραφικός της κατάστασης και όχι των συνεπειών της, άρα και περισσότερο αποδεκτός από το ευρύ κοινό.

Στο ζήτημα της κοινωνικής κρίσης η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έδειξε να συμφωνεί με την ύπαρξη κοινωνικής κρίσης. Αυτό είναι απολύτως δικαιολογήσιμο καθώς η χώρα διανύει περίοδο οικονομικής κρίσης με σοβαρές κοινωνικές επιπτώσεις. Ειδικότερα καταγράφηκε ελαφρώς μεγαλύτερη αποδοχή του όρου *κρίση διαφθοράς*. Τα δεδομένα δείχνουν ότι το δείγμα είναι βέβαιο για την ύπαρξη τόσο κρίσης διαφθοράς όσο και κρίσης αξιών. Μετά το ξέσπασμα της κρίσης στη χώρα το 2009, αποκαλύφθηκαν

πολλά σκάνδαλα διαφθοράς σε κυβερνητικό επίπεδο αλλά και στον επιχειρηματικό κλάδο. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την εκτεταμένη προβολή περιπτώσεων κυβερνητικής διαφθοράς από τα Μ.Μ.Ε έχει οδηγήσει στην απαξίωση των κυβερνητικών θεσμών και στην ευρέως, πλέον, αποδεκτή πεποίθηση ότι η διαφθορά και η έκπτωση των ηθικών αξιών αποτελεί κύριο αίτιο της σημερινής οικονομικής κατάστασης. Για το λόγο αυτόν, η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού φαίνεται να συμφωνεί με την ύπαρξη του εν λόγω φαινομένου, που είναι τόσο έντονο και κυρίαρχο στις μέρες μας, ώστε να μη διαφοροποιείται η στάση των Ελλήνων ανάλογα με τον τρόπο διατύπωσης ή περιγραφής του.

Στις προτάσεις που αφορούν το ρατσισμό και την ξеноφοβία, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων εμφανίστηκε να αποδέχεται ως υπαρκτό το συγκεκριμένο ζήτημα. Οι συμμετέχοντες έδειξαν να συμφωνούν σαφώς εντονότερα με την ύπαρξη ξеноφοβίας, από ότι φυλετικού ρατσισμού. Αυτή η τάση μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι το τελευταίο διάστημα έχει αυξηθεί ιδιαίτερα στη χώρα μας τόσο η εγκληματικότητα, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα, όσο και η είσοδος λαθρομεταναστών και η συνακόλουθη συγκέντρωσή τους στις πόλεις. Η σύνδεση των δύο αυτών φαινομένων, έχει ως αποτέλεσμα μεγάλη μερίδα του πληθυσμού να αποδίδει τις εν λόγω εγκληματικές ενέργειες σε αλλοεθνείς, κάτι που φαίνεται να προβάλλεται και από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Έτσι, δημιουργούνται αισθήματα φόβου στο ευρύ κοινό, που ακόμα και εάν δεν έχει ρατσιστικές αντιλήψεις, είναι πλέον περισσότερο επιφυλακτικό απέναντι σε ανθρώπους με διαφορετικά φυλετικά χαρακτηριστικά. Έτσι, φαίνεται πως ο όρος *ξеноφοβία* είναι επόμενο να γίνεται περισσότερο αποδεκτός από τον όρο *φυλετικός ρατσισμός*.

Σχετικά με την οικονομική πολιτική, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων αποδέχεται την άποψη ότι η βέλτιστη οικονομική πολιτική συνδέεται με τη διεθνή συνεργασία και ότι η εσωστρέφεια δε λειτουργεί προς όφελος της οικονομίας. Οι απαντήσεις κατέγραψαν ελαφρώς εντονότερα θετική στάση απέναντι στον όρο *εσωστρέφεια* απ' ότι στον όρο *απομόνωση*. Παρόλα αυτά, τα αποτελέσματα δεν θεωρούνται στατιστικώς σημαντικά. Σημαντική είναι η διαφοροποίηση των απαντήσεων που καταγράφηκε και στις δύο ομάδες που εκφράζει τον διαχωρισμό των απόψεων στο συγκεκριμένο ζήτημα λόγω των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης. Η διασπορά αυτή οφείλεται στην ύπαρξη δύο ρευμάτων στην κοινωνία που υποστηρίζουν την οικονομική εξωστρέφεια σε περίοδο κρίσης ή την θεωρούν επιζήμια για τη χώρα. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειωθεί ότι μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων επέλεξε το «Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ» ως

απάντηση στο ερώτημα. Αυτή η ουδέτερη στάση, θεωρούμε ότι μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι μεγάλο μέρος του πληθυσμού (26,7% και 10% αντίστοιχα) εξαιτίας ελλειπών πληροφόρησης ή/και περιορισμένων γνώσεων επάνω σε οικονομικά και πολιτικά ζητήματα, δεν είναι σε θέση να τοποθετηθεί επάνω στο εν λόγω ζήτημα.

Στα ερωτήματα που αφορούν την εκπροσώπηση ή με στην πολιτική κομμάτων με ακραίες θέσεις, η διαφορά των ποσοστών των απαντήσεων δεν είναι στατιστικά σημαντική. Και στις δύο περιπτώσεις, περίπου το ένα τρίτο του πληθυσμού φαίνεται να αποδέχεται την εκπροσώπηση των εν λόγω κομμάτων στο ελληνικό κοινοβούλιο, κάτι που αντικατοπτρίζεται στα αποτελέσματα των εκλογών της 6^{ης} Μαΐου 2012.

Στο ζήτημα της απαγόρευσης ή μη της θανατικής ποινής τα αποτελέσματα παρουσιάζουν ενδιαφέρον καθώς η διαφορά των ποσοστών υποδεικνύει ότι η κοινή γνώμη προτιμάει πιο εύκολα να μην επιτρέπει την εφαρμογή της θανατικής ποινής παρά να την απαγορεύσει. Οι αποκλίσεις είναι σημαντικές και στις 2 περιπτώσεις. Οι αποκλίσεις δικαιολογούνται λόγω του συγκεκριμένου αμφιλεγόμενου ζητήματος, καθώς και του γεγονότος ότι η θανατική ποινή δεν εφαρμόζεται στη χώρα μας.

Τέλος, αναφορικά με την περίπτωση του ελέγχου *Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς.* και *Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς.*, η διαφορά των ποσοστών υποδεικνύει ότι η κοινή γνώμη απορρίπτει πιο εύκολα την δεύτερη πρόταση απ'ότι αποδέχεται την πρώτη. Η πλειοψηφία δηλαδή των συμμετεχόντων θεωρεί ότι δεν πρέπει να γίνεται ελεύθερη χρήση όπλου από τους αστυνομικούς, ο απόλυτος και αφοριστικός όμως τρόπος έκφρασης της πρώτης πρότασης, φαίνεται να προβλημάτισε μεγάλο μέρος του δείγματος, προκαλώντας την προαναφερθείσα κατανομή των απαντήσεων. Φαίνεται λοιπόν στη συγκεκριμένη περίπτωση πως ηπίοτερη διατύπωση θέσεων σε αμφιλεγόμενα ή έντονα φορτισμένα ζητήματα διευκολύνει το ευρύ κοινό να τοποθετηθεί και να εκφράσει την άποψη που υποστηρίζει.

Στο δεύτερο σκέλος της ανάλυσης εξετάζεται η αποδοχή των προτάσεων ως προς τα προσωπικά χαρακτηριστικά των υποκειμένων της έρευνας. Σε αυτό το σημείο, θα αναλυθεί το πώς συσχετίζονται οι διαφοροποιήσεις που μελετήσαμε αμέσως παραπάνω, με τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων στα ερωτήματα στα οποία παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο διαφορετικών εκφράσεων της υπό μελέτη έννοιας.

Όπως συζητήθηκε αμέσως παραπάνω, όσον αφορά στο ζεύγος προτάσεων που αφορά τους όρους *κρίση ρευστότητας* και *κρίση χρεοκοπίας*, η τάση που καταγράφηκε είναι μεγαλύτερη αποδοχή του όρου *κρίση ρευστότητας* από τον όρο *κρίση χρεοκοπίας*. Στατιστικώς σημαντικές διαφοροποιήσεις εντοπίστηκαν μόνο στη συσχέτιση με τη μεταβλητή Μορφωτικό Επίπεδο, όπου στη χρήση και των δύο όρων, παρατηρείται η τάση όσο αυξάνεται το επίπεδο μόρφωσης να μειώνεται η αποδοχή της ύπαρξης της εν λόγω κατάστασης στη χώρα μας. Παρόλα αυτά, όταν γίνεται αποδοχή της κατάστασης, και πάλι, αυτό γίνεται μέσω του όρου *ρευστότητα*. Το γεγονός ότι όσο όσο υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο έχει κανείς, τόσο πιθανότερο είναι να απορρίψει την ύπαρξη κρίσης χρεοκοπίας, επιλέγοντας τον όρο *ρευστότητα*, θεωρούμε πως οφείλεται στο ότι αναγνωρίζουν το γεγονός ότι υπάρχει μεν οικονομική κρίση, θεωρούν ότι αυτο δε συνεπάγεται απαραίτητα τη χρεοκοπία, οπότε και δε συμερίζονται τον όρο.

Αναφορικά με το ζεύγος όρων *φυλετικός ρατσισμός* και *ξενοφοβία*, η τάση που παρατηρήθηκε είναι προς την κατεύθυνση μεγαλύτερης αποδοχής της ξενοφοβίας. Στον έλεγχο συσχέτισης με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, εμφανίστηκε σημαντική συσχέτιση με το φύλο και την πολιτική τοποθέτηση. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες φέρονται να θεωρούν πως υπάρχει σαφώς το εν λόγω φαινόμενο, απαντώντας θετικά και στους δύο όρους, με μία μεγαλύτερη προτίμηση στον όρο *ξενοφοβία*, στον οποίο το σύνολο των συμμετεχουσών απάντησε θετικά. Αυτό ενδέχεται να οφείλεται στο γεγονός ότι οι γυναίκες αισθάνονται ότι απειλούνται περισσότερο από ότι οι άντρες από το ενδεχόμενο μίας επίθεσης ή εγκληματικής ενέργειας σε βάρος τους. Αυτό, σε συνδυασμό με την προαναφερθείσα διαδεδομένη αντίληψη ότι η άνοδος των ποσοστών εγκληματικότητας συνδέεται με την είσοδο μεταναστών στη χώρα, φαίνεται να επηρεάζει τις απαντήσεις των γυναικών, που φαίνεται ακόμα και εάν δε συμερίζονται την ύπαρξη ρατσισμού, να αναγνωρίζουν την ξενοφοβία ως υπαρκτό φαινόμενο στην ελληνική κοινωνία. Σε σχέση με την πολιτική τοποθέτηση, παρατηρείται σταδιακή μείωση της αποδοχής του όρου *φυλετικός ρατσισμός* όσο κινούμαστε προς το δεξιό χώρο. Φαίνεται λοιπόν πως τα άτομα που ανήκουν στο συντηρητικό χώρο προτιμούν τη χρήση πιο ουδέτερων όρων, καθώς δεν αναγνωρίζουν την ύπαρξη φυλετικού ρατσισμού, απορρίπτοντάς τον καθώς έχει αρνητική χροιά έρχεται σε αντίθεση με την πολιτική ιδεολογία που πρεσβεύουν, αποδεχόμενοι αντίθετα τη δικαιολογημένη κατά τη γνώμη τους ύπαρξη ξενοφοβίας.

Η τάση που παρατηρείται στο ζεύγος *οικονομική εσωστρέφεια* και *οικονομική απομόνωση*, είναι η μεγαλύτερη αποδοχή του πρώτου όρου, η οποία, καθώς προκύπτει

από τη διπαραγοντική ανάλυση, συσχετίζεται έντονα με την ηλικία και τις πολιτικές πεποιθήσεις των συμμετεχόντων. Αναφορικά με την ηλικία, φαίνεται πως τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας αποδέχονται σε μεγαλύτερο βαθμό την *οικονομική εσωστρέφεια* ως λύση στην οικονομική κρίση. Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στο γεγονός ότι έχουν ζήσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους σε περιόδους που η χώρα δεν είχε τόσο στενούς οικονομικούς δεσμούς με διεθνείς ενώσεις, κατάσταση που τους φαίνεται περισσότερο γνώριμη, με αποτέλεσμα να έχουν σε εντονότερο βαθμό την τάση να θεωρούν ότι η λύση στη σημερινή δυσμενή οικονομική κατάσταση θα ήταν η επιστροφή στην υιοθέτηση πολιτικής *οικονομικής εσωστρέφειας*. Αντίθετα, τα νεότερα άτομα δε φαίνεται να συμερίζονται την άποψη αυτή, καθώς έχουν περάσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους υπό την ευρωπαϊκή στέγη. Σε σχέση με την πολιτική τοποθέτηση, φαίνεται πως η υιοθέτηση πολιτικής οικονομικής εσωστρέφειας βρίσκει περισσότερο σύμφωνα τα άτομα που ανήκουν στον αριστερό χώρο, ενώ αντίθετα οι υποστηρικτές του κεντρώου και δεξιού χώρου τείνουν να απαντούν αρνητικά ή να μην εκφέρουν γνώμη, κάτι που μπορεί να αποδοθεί στην ιδεολογία κάθε χώρου, ενώ βλέπουμε να επιβεβαιώνεται και από τις θέσεις των αντίστοιχων κομμάτων αναφορικά με τον τρόπο εξόδου της χώρας από την οικονομική κρίση.

Στο ζεύγος ερωτημάτων *Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή vs Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή* φαίνεται πως η κοινή γνώμη προτίθεται πιο εύκολα να μην επιτρέψει την εφαρμογή της θανατικής ποινής παρά να την απαγορεύσει. Από τη συσχέτιση των απαντήσεων με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των υποκειμένων, προκύπτουν σημαντικές συσχετίσεις με την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και την πολιτική τοποθέτηση. Συγκεκριμένα, φαίνεται πως όσο νεότερο είναι το άτομο, τόσο περισσότερο αρνητική στάση τηρεί απέναντι στην εφαρμογή της θανατικής ποινής, ενώ στις περιπτώσεις εκείνες που θα απαντηθεί θετικά το εν λόγω ερώτημα, θα γίνει με τη χρήση της περισσότερο ουδέτερης διατύπωσης (*κάποιες περιπτώσεις*). Τα νεότερα άτομα δηλαδή αποφεύγουν την απόλυτη-φορτισμένη διατύπωση άποψης αναφορικά με ένα ευαίσθητο ζήτημα όπως αυτό της εφαρμογής της θανατικής ποινής. Αναφορικά με το μορφωτικό επίπεδο, φαίνεται να προτιμάται η χρήση του όρου *κάποιες περιπτώσεις*, ενώ όσο ανεβαίνουμε εκπαιδευτική βαθμίδα, τόσο πιθανότερο είναι να απαντήσει κανείς πως θα προτιμήτο να επιτρέψει την εφαρμογή της θανατικής ποινής σε κάποιες περιπτώσεις. Φαίνεται, λοιπόν πως για τα άτομα ανώτερου εκπαιδευτικού επιπέδου η θανατική ποινή θα μπορούσε δυνητικά να χρησιμοποιηθεί ως

αποτρεπτικό μέσο για τις περιπτώσεις ειδικών λόγου χαρη εγκλημάτων. Τέλος, σε σχέση με την πολιτική τοποθέτηση των συμμετεχόντων δεν παρατηρείται κάποια σαφής τάση ως προς τον όρο *καμία περίπτωση*, ο οποίος είναι ούτως ή άλλως λιγότερο αποδεκτός, ενώ για το δεύτερο όρο υπάρχει διαφοροποίηση, με τους συμμετέχοντες δεξιών πεποιθήσεων να τον επιλέγουν συχνότερα. Αυτή η προτίμηση μπορεί να αποδοθεί στη σκληρότερη στάση απέναντι στην εγκληματικότητα που προκύπτει από την ιδεολογία που προσβέβει ο δεξιός πολιτικός χώρος.

Στο ζεύγος ερωτήσεων *Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς* vs *Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς* καταγράφηκαν οι εξής τάσεις ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά: Αναφορικά με το φύλο των ερωτηθέντων, οι άνδρες φέρονται να προτιμούν να μην επιτρέψουν παρά να απαγορεύσουν την ελεύθερη χρήση όπλου. Τα ποσοστά στις γυναίκες είναι μοιρασμένα. Το συμπέρασμα που μπορούμε να εξαγάγουμε είναι ότι οι άνδρες παρουσιάζουν την τάση να απορρίπτουν την καθολική απαγόρευση ενώ είναι σύμφωνοι με έναν περισσότερο διαλλακτικό τρόπο έκφρασης. Όσον αφορά την ηλικία δεν παρουσιάζεται κάποια σαφής τάση. Παρόλα αυτά, η ηλικιακή κατηγορία 36 – 45 ετών προτιμά να απαγορεύσει παρά να μην επιτρέψει την ελεύθερη χρήση όπλου σε αντίθεση με τις υπόλοιπες ηλικιακές κατηγορίες. Παρατηρούμε δηλαδή ότι οι μεσαίες ηλικίες, οι οποίες αποτελούν την πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού της χώρας διατηρούν πιο σκληρή στάση σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες. Το μορφωτικό επίπεδο επηρεάζει την κατανομή των απαντήσεων αναδεικνύοντας μία τάση των ατόμων της ανώτατης μορφωτικά κατηγορίας προς την αποδοχή της απαγόρευσης. Υποννοείται δηλαδή ότι τα περισσότερα μορφωμένα άτομα είναι κατηγορηματικά αντίθετα απέναντι στην ελεύθερη χρήση όπλου από τα όργανα της τάξης. Εικάζουμε ότι λόγω μόρφωσης τα άτομα αυτά αντιλαμβάνονται τους πιθανούς κινδύνους από την άρση των περιορισμών οπλοχρησίας και είναι γενικώς κατά της οπλοχρησίας. Όσον αφορά στο εισόδημα, τα άτομα της μεσαίας εισοδηματικής κατηγορίας επιλέγουν περισσότερο να απαγορεύσουν παρά να μην επιτρέψουν. Στην παρούσα έρευνα δεν έχουμε αρκετά στοιχεία προκειμένου να ερμηνεύσουμε αυτή την τάση. Αναφορικά, τέλος, με τις πολιτικές πεποιθήσεις των ερωτηθέντων, η τάση που αναδείχθηκε είναι ότι ο συντηρητισμός συνδέεται με μεγαλύτερη αποδοχή της απαγόρευσης έναντι της μη επίτρεψης. Όσο πιο δεξιά η πολιτική τοποθέτηση τόσο

μεγαλύτερη αποδοχή της απαγόρευσης. Ο συντηρητισμός συνδέεται συνήθως με πιο απόλυτες απόψεις και το γεγονός αυτό δικαιολογεί την παραπάνω τάση.

5.2 Μελλοντικές Κατευθύνσεις

Η παρούσα έρευνα περιορίστηκε στον πληθυσμό της Ελλάδας εξετάζοντας ένα μικρό δείγμα αυτού. Η συνέχιση της ίδιας ή η πραγματοποίηση νέας παρόμοιας έρευνας σε μεγαλύτερο δείγμα θα μπορούσε ενδεχομένως να προσφέρει πιο ακριβή αποτελέσματα μειώνοντας το σφάλμα. Επίσης, η διεξαγωγή τέτοιου είδους έρευνας σε διαφορετικές χρονικές περιόδους θα μπορούσε να σκιαγραφήσει τις τάσεις που αναπτύσσονται και με ποιο τρόπο η χρήση διαφορετικών όρων ερεθίζουν την κοινή γνώμη σε βάθος χρόνου (διαχρονική μελέτη). Συσχετίζοντας τα αποτελέσματα που θα προκύψουν με τις αντίστοιχες κοινωνικοπολιτικές καταστάσεις, θα μπορούσαν ενδεχομένως να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για τον τρόπο σκέψης και ενέργειας των μελών της κοινωνίας μας.

Το περιεχόμενο κάποιων προτάσεων που εξετάστηκαν έχουν μελετηθεί σε προγενέστερες έρευνες στις Η.Π.Α. και σε άλλες χώρες πέραν της Ελλάδας. Μία ακόμη πιθανή μελλοντική εξέλιξη της παρούσας έρευνας θα ήταν να εξεταστούν τα ζητήματα που αναλύθηκαν, σε δείγματα από πληθυσμούς διαφόρων χωρών στα πλαίσια μίας διαπολιτισμικής μελέτης. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούσε να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται διαφορετικούς όρους πληθυσμιακές ομάδες από διαφορετικές χώρες. Με παρόμοιο τρόπο θα μπορούσε μία έρευνα που είχε διεξαχθεί παλαιότερα στις Η.Π.Α. να πραγματοποιηθεί σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες και να γίνει σύγκριση και μελέτη των διαφορών ή των ομοιοτήτων που ενδεχομένως θα προκύψουν.

Βιβλιογραφία

- [1] Converse, J.M, (1987) *Survey Research in the United States: Roots and Emergence 1890-1960*.
- [2] DeVellis, R. (2003) *Scale Development: Theory and Application*. London: Sage Publications.
- [3] Druckman, J.N. & Lupia, A. (2012) Experimenting with Politics. *Science* vol. 335, σελ. 1177.
- [4] Edwards, A.L. (1957) *Techniques of attitude scale construction*. New York: Appleton Century Crofts.
- [5] Friedenberg, L. (1995) *Psychological Testing: Design, Analysis and Use*. Massachusetts: Allyn & Bacon.
- [6] Gerber, A.S., Green, D.P. & Larimer, S.W. (2008) Social Pressure and Voter Turnout: Evidence from a Large scale Field Experiment. *American Political Science Review* vol. 102 (1), σελ. 33.
- [7] <http://sociology.about.com/>
<http://sociology.about.com/od/Research/a/Surveys.htm>
- [8] Krosnick, J.A. & Schuman, H. (1988) Attitude intensity, importance, and certainty and susceptibility to response effects. *Journal of Personality and Social Psychology* vol. 54.
- [9] Langer G. (2003) *About Response Rates, Some unresolved questions, Public Perspective*. May/June 2003, σελ. 16.
- [10] Lowell, L.A., (1910) *American Political Science Review* vol. 4.
- [11] Murphy, K. & Davidshofer, C. (1994) *Psychological testing: Principles & Applications*. New York: Prentice Hall.

- [12] Noelle-Neumann, E. (1970) Wanted: Rules for wording structured questionnaires. *The Public Opinion Quarterly* vol. 34 (2).
- [13] Nunnally, J.C. (1978) *Psychometric Theory*. S.E., σελ. 86.
- [14] O'Rourke, T. & O'Rourke, D. (2001) the ordering and wording of questionnaire items. *American Journal of Health Sciences* vol. 17 (3)
- [15] Oreskes, N. (2004) Beyond the Ivory Tower: The Scientific Consensus on Climate Change. *Science* vol. 306 (5702), σελ. 1686.
- [16] Pew Research Center for the People and the Press (2009)
<http://people-press.org/report/556/global-warming>
- [17] Rosenthal, R. (1966) *Experimenter Effects in Behavioral Research*. New York: Appleton Century Crofts.
- [18] Rugg, D. (1941) Experiments in wording questions: II. *The public opinion quarterly* vol.5 (1), σελ. 91.
- [19] Schuldt, J.P., Konrath, S.H. & Schwarz, N. (2011) "Global warming" or "climate change"? : Whether the planet is warming depends on question wording. *Public Opinion Quarterly* vol. 75 (1), σελ. 115.
- [20] Villar, A. & Krosnick, J.A. (2010) Global warming vs. climate change, taxes vs. prices: Does word choice matter? *Springer Science & Business Media*.
- [21] Whitmarsh, L. (2009) what's in a name? Commonalities and differences in public understanding of "climate change" and "global warming". *Public Understanding of Science* vol.18 (4), σελ. 401.
- [22] Zimney, G.H. (1961) *Method in Experimental Psychology*. New York: Ronald Press.
- [23] Αλεξόπουλος, Δ. (1998) *Ψυχομετρία: Σχεδιασμός Test και Ανάλυση Ερωτήσεων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

[24] Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. (1993) *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*.

Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Παράρτημα

I. Ερωτηματολόγια

Οι παρακάτω προτάσεις αναφέρονται στην Ελλάδα. Παρακαλείσθε να τις διαβάσετε και να κυκλώσετε εάν συμφωνείτε ή όχι με κάθε μία από αυτές:

1. Υπάρχει κλιματική αλλαγή.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
2. Υπάρχει κρίση ρευστότητας.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
3. Υπάρχει κρίση αξιών.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
4. Υπάρχει φυλετικός ρατσισμός.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
5. Πολιτική οικονομικής εσωστρέφειας θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται κόμματα με ακραίες θέσεις – ιδεολογίες.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
7. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
8. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ

Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-25

46-65

26-35

65 και άνω

36-45

Μόρφωση

Δημοτικό

Ανώτατη

Εκπαίδευση

Γυμνάσιο /

Λύκειο

Μεταπτυχιακές

Σπουδές

Ετήσιο Εισόδημα

<5000€ 30001-50000€

5001-10000€ >50000€

10001-30000€

Απασχόληση

Ανεργος Ελεύθερος

Επαγγελματίας

Φοιτητής Οικιακά

Ιδιωτικός Συνταξιούχος

Υπάλληλος Δημόσιος

Υπάλληλος Άλλο

Πολιτικές απόψεις

Αριστερά Κεντροαριστερά Κέντρο Κεντροδεξιά Δεξιά

Σας ευχαριστούμε πολύ για το χρόνο σας!

Οι παρακάτω προτάσεις αναφέρονται στην Ελλάδα. Παρακαλείσθε να τις διαβάσετε και να κυκλώσετε εάν συμφωνείτε ή όχι με κάθε μία από αυτές:

1. Υπάρχει υπερθέρμανση του κλίματος.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
2. Υπάρχει κρίση χρεοκοπίας.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
3. Υπάρχει κρίση διαφθοράς.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
4. Υπάρχει ξενοφοβία.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
5. Πολιτική οικονομικής απομόνωσης θα βοηθήσει την έξοδο της χώρας από την κρίση.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
6. Στην πολιτική πρέπει να εκπροσωπούνται εθνικιστικά ή ακροαριστερά κόμματα.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
7. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζεται η θανατική ποινή.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ
8. Σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η ελεύθερη χρήση όπλου από αστυνομικούς.	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΓ/ΔΑ

Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-25

46-65

26-35

65 και άνω

36-45

Μόρφωση

Δημοτικό

Ανώτατη

Εκπαίδευση

Γυμνάσιο /

Μεταπτυχιακές

Λύκειο

Σπουδές

Ετήσιο Εισόδημα

<5000€ 30001-50000€

5001-10000€ >50000€

10001-30000€

Απασχόληση

Ανεργος Ελεύθερος

Επαγγελματίας

Φοιτητής Οικιακά

Ιδιωτικός Συνταξιούχος

Υπάλληλος

Δημόσιος Άλλο

Υπάλληλος

Πολιτικές απόψεις

Αριστερά Κεντροαριστερά Κέντρο Κεντροδεξιά Δεξιά

Σας ευχαριστούμε πολύ για το χρόνο σας!